

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Έτος 62 – Τεύχος 3

Μάρτιος 2013

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ του Μακ. Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: Κλάδου Εκδόσεων τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καί Μορφωτικῆς
Ἱπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ελλάδος

ΕΚΔΟΤΗΣ: Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κηφισίας κ. Κύριλλος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: Ἀλέξανδρος Ἰ. Κατσιάρας

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ 2011 ΜΕ ΕΝΙΑΥΣΙΑ ΘΗΤΕΙΑ: Ἀρχιμ. Νικόδημος Σκρέττας, Ἀρχιμ. Σωτήριος Κοσμόπουλος, Ἀρχιμ. Ἀγαθάγγελος Κόκλας, Ἀρχιμ. Ἀμβρόσιος Γκουρβέλος, Πρωτ. Θεμιστοκλῆς Χριστοδούλου, Καθηγ. Κων/νος Κορναράκης – ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΥΛΗΣ: Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη. – ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Χαράλαμπος Κωστόπουλος – ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ: Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη, Κων. Χολέβας καί Βασίλειος Τζέρπος. – ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ελλάδος. Ἱπεύθυνος Τυπογραφείου: Χ. Κωβαίος, Ἰασίου 1 – 115 21 Ἀθήνα, Τηλ.: 210-7272.356 – Fax 210-7272.380. Τιμή τεύχους 1 € (γιά ἄσους δέν τό δικαιοῦνται δωρεάν).

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:

Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21, ΑΘΗΝΑ Τηλ: 210 72.72.253, Fax: 210 72.72.251

e-mail: efimerios@ecclesia.gr

Ἐξώφυλλο: «Καμπαναριό», Ἰγγ. Γαλινᾶ.

Τὸ Περιοδικό «Ἐφημέριος» δέν εὐθύνεται γιὰ τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῶν ἀρθρογράφων του.

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Έτος 62

Μάρτιος 2013

Τεύχος 3

Περιεχόμενα

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΤΣΙΑΡΑ Είσοδικόν	3
ΙΩΑΝΝΟΥ Γ. ΖΑΧΑΡΑΚΗ Ἡ ιερατική σχέση ἀνθρώπου καὶ φυσικοῦ περιβάλλοντος (β')	4
ΠΡΩΤ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Ὁ Ἰησοῦς, ἕνας προφήτης ἀποκαλυπτικός;	8
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ Ι. ΣΚΑΛΤΣΗ «Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας»	9
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Σ. ΚΑΡΙΩΤΟΓΛΟΥ Βασικά θέματα τῆς κατήχησης	13
ΑΡΧΙΜ. ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ ΓΛΑΡΟΥΔΗ Τό περιεχόμενο καὶ τό νόημα τῆς Ἑορτῆς τοῦ Πάσχα στήν Παλαιά Διαθήκη	14
ΑΡΧΙΜ. ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΥ Γ. ΜΥΡΟΥ Ἑρμηνεία τῶν Ἁγίων Γραφῶν καὶ Αἵρεση (β')	17
ΠΡΩΤ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΛΛΙΑΝΟΥ Ἁγιασμένες Μορφές στά νησιά τῶν Βορείων Σποράδων (γ')	19
ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ Παράδοση καὶ ἐξέλιξη λειτουργικῶν ἱερῶν ἀμφίων (α')	21
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΙΩΤΟΥ Δίπτυχα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος: ἱστορία ἐνενήντα ἐτῶν	23
ΣΥΝΑΞΑΡΙΟΝ Ὁ Νεομάρτυς Γεώργιος τῆς Σόφιας († 1437)	25
Ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ Ἐφημερίου	26
Βιβλιοπαρουσίαση	27
Μηνολόγιο	29
Ἐφημεριακά	32

«Στήν Ἄνατολή, κατά γενική διαπίστωση, διατηρήθηκε τό λειτουργικό καί μυστηριακό στοιχείο ἔντονο. Ἡ εὐχαριστιακή σύναξη ἦταν καί παραμένει τό ἔνοποιό κριτήριο τῆς ἐκκλησιολογικῆς προοπτικῆς τῆς Ὁρθοδοξίας. Κέντρο ἀναφορᾶς τῆς ὀρθόδοξης πνευματικότητας δέν εἶναι ἡ θρησκευτική ἀγωγή καί παιδεία, ἀλλά ἡ μετοχή στό κοινό Ποτήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας. Μέσα στήν εὐχαριστιακή σύναξη καταξιώνεται καί νοηματοδοτεῖται τό κήρυγμα καί ἡ κατήχηση. Ἐκεῖ ἀποκτᾶ νόημα καί λειτουργεῖ δυναμικά ἡ θεολογία, ἡ ἀποστολική διακονία καί τό ποιμαντικό ἔργο τῆς Ἐκκλησίας».

(Γεωργίου Πατρώνου, *Ἑλληνισμός καί Χριστιανισμός*,
Ἄποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος,
Ἀθήνα 2003, σ. 204)

Σεβαστοί πατέρες,

στό τεύχος αὐτό θά βρεῖτε στά *Προσόμοια* τή συνέχεια τοῦ ἄρθρου τοῦ κ. Ἰωάννου Γ. Ζαχαράκη γιά τήν «Ἱερατική σχέση ἀνθρώπου καί φυσικοῦ περιβάλλοντος», ὅπου τονίζεται ὅτι ὁ Χριστός ἀποκατέστησε τίς διαταραγμένες σχέσεις ἀνθρώπου καί φυσικοῦ περιβάλλοντος ἀφοῦ μέ τήν ἐνανθρώπισή του προσέλαβε τό κτιστό. Ὁ π. Κωνσταντῖνος Παπαθανασίου δίνει στή στήλη *Τίνα με λέγουσι οἱ ἄνθρωποι εἶναι*; ἀπάντηση στό ἐρώτημα: «Ὁ Ἰησοῦς, ἕνας προφήτης ἀποκαλυπτικός;», ὁ κ. Παναγιώτης Σκαλτσῆς στή στήλη *Πρός Ἐκκλησιασμόν ἀναφέρεται* στό ἱστορικό καί τό περιεχόμενο τῆς φράσης «Ἄνω σχῶμεν τάς καρδίας» καί ὁ κ. Ἀλέξανδρος Καριώτογλου, στή στήλη *Πρός Κατήχησιν*, ἀσχολεῖται μέ τόν «Θεό Υἱό, τό δεύτερο πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος».

Ὁ π. Κυπριανός Γλαρούδης ἀναλύει στή *Διακονία τοῦ Λόγου* «Τό περιεχόμενο καί τό νόημα τῆς ἐορτῆς τοῦ Πάσχα στήν Παλαιά Διαθήκη», ὁ π. Αὐγουστίνος Μύρου συνεχίζει τήν ἀνάπτυξη τοῦ θέματος «Ἐρμηνεῖα τῶν Ἁγίων Γραφῶν καί Αἵρεση» στή στήλη *Πρός Διάκρισιν* καί ὁ π. Κωνσταντῖνος Καλλιανός ὀλοκληρώνει τό θέμα «Ἁγιασμένες Μορφές στά νησιά τῶν Βορείων Σποράδων», πού φιλοξενοῦμε στίς *Ἐφημεριακές Ἰχνηλασίες*.

Στή νέα στήλη *Τυπικαρεῖον* ὁ κ. Διονύσιος Ἀνατολικιώτης ἀσχολεῖται μέ τό θέμα «Δίπτυχα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος: ἱστορία ἐνεήντα ἐτῶν» καί ἐξιστορεῖ τήν πορεία τῆς γνωστῆς ἐκδοσης τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, πού ἐγκαινίασε ὁ Ἐμμ. Φαρλέκας τό 1924. Στή στήλη *Παράδοση καί Ἐξέλιξη* ἀρχίζει ἡ δημοσίευση τῆς εἰσήγησης τοῦ ἀείμνηστου καθηγητῆ Ἰωάννη Φουντούλη γιά τήν «Παράδοση καί ἐξέλιξη λειτουργικῶν ἱερῶν ἀμφίων». Τόν βίο τοῦ Νεομάρτυρα Γεωργίου τῆς Σόφιας μέ βάση τό βιβλίο τοῦ π. Θωμᾶ Ἀνδρέου γιά τούς Νεομάρτυρες τῆς Βουλγαρίας δημοσιεύουμε στό *Συναξάριον*. Τίτλους νέων βιβλίων, πού σταχυολογεῖ ὁ κ. Σταῦρος Τερζῆς, θά διαβάσετε στή *Βιβλιοθήκη τοῦ Ἐφημερίου*, ἐνῶ στή *Βιβλιοπαρουσίαση* θά δεῖτε τί διάβασε καί σᾶς ἐνημερώνει ἡ κ. Λίτσα Ι. Χατζηφώτη, πού συγκέντρωσε καί ἐνδιαφέροντα νέα ἀπό ὅλη τήν Ἑλλάδα. Τέλος, ὁ π. Γεώργιος Βαμβακίδης, στά *Ἐφημεριακά*, σᾶς πληροφορεῖ τά περί τοῦ ἐφ' ἅπαξ τῶν κληρικῶν.

Ἀλέξανδρος Κατσιάρας,
Διευθυντής Σύνταξης

Ἡ ἱερατική σχέση ἀνθρώπου καί φυσικοῦ περιβάλλοντος (β')

Ἰωάννου Γ. Ζαχαράκη,
Θεολόγου ἐκπαιδευτικοῦ
στό Ἐκκλησιαστικό Λύκειο Λαμίας

Ὁ ἄνθρωπος ὡς ἱερέας τῆς δημιουργίας, δέν μολύνει, δέν καταστρέφει τήν αἰσθητή δημιουργία. Τήν ἀντιμετωπίζει ὡς ἱερή, μοναδική καί ἀνεπανάληπτη, ἢ ὅποια ἐμπεριέχει μέσα της ζωή, δηλαδή, δυνατότητα δημιουργίας σχέσης καί (ἐπι)κοινωνίας. «Ἡ φύση εἶναι ἱερή. Ὁ κόσμος εἶναι ἓνα μυστήριο τῆς θείας παρουσίας, ἓνα μέσο ἐπικοινωνίας μέ τόν Θεό. Τό περιβάλλον δέν ἀποτελεῖται ἀπό νεκρή ὕλη ἀλλά συνίσταται σέ ζωντανή σχέση. Ὀλόκληρος ὁ κόσμος εἶναι μία τεράστια φλεγόμενη βάτος πού διαπερνᾶται ἀπό τό πῦρ τῆς θείκης δύναμης καί δόξας»¹³. Ὁ ἄνθρωπος ἀναγνωρίζει ὅτι ἡ κτίση δέν εἶναι ἀποκλειστικά δική του, δέν εἶναι ἰδιοκτησία του, τουλάχιστον σέ μία διάσταση ἀτομική, ἀλλά «δική του» ἐνδεχομένως σέ μία διάσταση προσωπική¹⁴. Στήν κατάσταση τοῦ προσώπου ὁ ἄνθρωπος κυριαρχεῖται ἀπό συμπόνοια καί ἀγάπη πρὸς ὅλα τά δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ, τά ὅποια ἀναγνωρίζει ὡς ἱερά, μοναδικά καί ἀνεπανάληπτα. «(...) στό Χριστιανισμό τό ἰδανικό εἶναι τό “πρόσωπο” ὡς ἔξοδος ἐκ τοῦ ἐγώ, ὅπως δηλώνει καί ἡ ὠραία ἑλληνική λέξις πρόσωπο, ἢ ὅποια μέ τήν πρόθεση “πρὸς”, ἐμπεριέχει τήν κίνησιν σάν δομικό στοιχεῖο τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὡς ἐγώ δέν εἶναι ὕλη, δηλ. κάτι τό στατικό καί κλειστό, ἀλλ’ “ἐνέργεια”, θά λέγαμε στή γλῶσσα τῆς Φυσικῆς, ἤτοι δυναμικότης, τελειούμενος σ’ ἓνα δυναμικό τρόπο ζωῆς»¹⁵.

Ὁ ἄνθρωπος ἐπιπλέον ὡς «ἱερέας» τῆς κτίσης, δέν ἀναφέρει ἀπλά τήν ὕλική δημιουργία στόν Θεό, ἀλλά ἀναλαμβάνει διαρκῶς νά τή μετασχηματίζει καί νά θέτει τή σφραγίδα τῆς δικῆς του ἀγάπης, δηλαδή, τήν ἐλευθερία ἀπό κάθε περιορισμό, τόν ὅποιο ἐμπεριέχει ἡ κτιστή φύση. «Ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι μόνο ἓνα λογικό καί εὐχαριστιακό ζῶο, ἀλλά εἶναι ἐπίσης καί δημιουργικό ζῶο: τό γεγονός ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι κατ’ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ σημαίνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἓνας δημιουργός κατὰ τήν εἰκόνα τοῦ Δημιουργοῦ. Αὐτό τό δημιουργικό ρόλο τόν ἐκπληρώνει ὄχι μέ ἄγρια δύναμη, ἀλλά μέ τή διαύγεια τῆς πνευματικῆς του ὄρασης· ἡ κλήση του δέν εἶναι νά κυριαρχεῖ καί νά ἐκμεταλλεύεται τή φύση, ἀλλά νά τήν μεταμορφώνει καί νά τήν καθαγιαίνει»¹⁶. Ἡ δημιουργικότητα τοῦ ἀνθρώπου φτάνει στό ἀποκορύφωμά της κατὰ τή στιγμή τῆς προσκόμισης στήν εὐχαριστιακή λειτουργία τῶν ἀντιπροσωπευτικῶν δώρων τῆς δημιουργίας, γιά νά γίνουν τό Σῶμα καί τό Αἷμα τοῦ

Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ πιστός δέν προσκομίζει καί δέν ἀναφέρει ἀπλῶς τά δῶρα τῆς δημιουργίας στήν ἀρχική τους μορφή ἀλλά τά μετασχηματίζει μέ αὐτό τόν μοναδικό καί ἰδιαίτερο τρόπο, τόν ὁποῖο προαναφέραμε, σέ ἄρτο καί οἶνο γιά νά τά ἀντιπροσφέρει τελικά στόν Θεό του. «(...) ὅταν στή Θεία Εὐχαριστία ἀντιπροσφέρουμε στό Θεό τίς ἀπαρχές τῆς γῆς, δέν τίς προσφέρουμε στήν ἀρχική τους μορφή ἀλλά μετασχηματισμένες ἀπό τό χέρι τοῦ ἀνθρώπου: δέν φέρνουμε στό θυσιαστήριο δεμάτια σιτάρι ἀλλά “πρόσφορα”, δέν φέρνουμε σταφύλια ἀλλά κρασί»¹⁷.

Ἡ ἐκπλήρωση ἀπό μέρους τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ τοῦ διττοῦ ρόλου μέσα στή δημιουργία τόν καθιστᾷ «μεθόριο» μεταξύ τοῦ ἄκτιστου καί ὑπερβατικοῦ Θεοῦ καί τοῦ κτιστοῦ καί πεπερασμένου κόσμου. Ἡ δημιουργικότητα τοῦ ἀνθρώπου δέν περιορίζεται, ὅμως, μόνο στήν προσκόμιση καί ἀναφορά τῶν ἀντιπροσωπευτικῶν δῶρων τῆς κτίσης πρὸς τόν Θεό, ἀλλά συνεχίζεται ἀδιάκοπα καί μετὰ σέ «μία Λειτουργία μετὰ τῆ Θεία Λειτουργία»¹⁸. Ὁ πιστός ἄνθρωπος συνεχίζει νά ἐνσωματώνει στή ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας ὀλόκληρη τὴν προσωπική, οἰκογενειακή, κοινωνική καί ἐπαγγελματική πορεία του, προκειμένου νά τῆ μετασχηματίσει σέ ἀληθινὴ ζωὴ, δηλαδή, σέ ζωὴ εὐχαριστίας καί δοξολογίας πρὸς τόν Τριαδικό Θεό. Τό Εὐχολόγιο τῆς Ἐκκλησίας περιλαμβάνει πλῆθος εὐχῶν, οἱ ὁποῖες ἀναφέρονται στή ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου τόσο σέ σχέση μέ τόν Θεό του ὅσο καί σέ σχέση μέ τό φυσικό περιβάλλον του. Ὁ ἁγιασμός τῶν ὑδάτων, ἡ προσκόμιση τῶν λουλουδιῶν στήν Ἐκκλησία (βασιλικῶν, βαΐων), ἡ εὐλογία τῶν κολλύβων στίς ἐορτές, ἡ χρῆση τῶν ὑλικῶν στοιχείων στήν τέλεση τῶν μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας, ἐπιβεβαιώνουν αὐτό τόν βαθύ καί ἀπέραντο σεβασμό πρὸς τὴν ὑλικὴ δημιουργία. Ἡ χρῆση τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, τῆς ζωγραφικῆς, τῆς ὑμνογραφίας καί τῆς μουσικῆς, ἀποτελοῦν ἐπίσης τρανά παραδείγματα αὐτοῦ τοῦ καινούριου προσανατολισμοῦ, τόν ὁποῖο ὁ ἄνθρωπος ἐπιχειρεῖ νά προσδώσει στήν κτιστὴ δημιουργία. Τό πιό χαρακτηριστικό παράδειγμα ἐπαναπρόσληψης καί μετασχηματισμοῦ τῆς κτίσης εἶναι ἡ παγκόσμιος ἡμέρα τῆς Ὑψωσης τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, ὅπου ἡ Ἐκκλησία εὐλογεῖ ὀλόκληρη τὴν Οἰκουμένη, σταυρώνοντας τά τέσσερα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα, ὥστε «τά πάντα ἐν πᾶσι» νά τεθοῦν κάτω ἀπὸ τό σωτήριο σύμβολο τοῦ Τιμίου Σταυροῦ¹⁹.

Ὁ ἄνθρωπος μέ τὴν «προσωπική» χρῆση τῆς δημιουργίας, ὑλοποιεῖ τίς δωρεές τοῦ «κατ' εἰκόνα», τὴν ἀγάπη καί τὴν ἐλευθερία του πρὸς ὀλόκληρη τὴν κτίση, γίνεται ἀληθινὸς συνδημιουργὸς μέ τόν Θεό, πού ἐργάζεται μέ τόν παραδοσιακὸ τρόπο ἐργασίας ἢ μέ τὴν ἀξιοποίηση τῶν δυνατοτήτων τῆς τεχνολογίας γιά νά μετατρέψει ὀλόκληρο τό φυσικὸ κόσμο σέ τόπο εὐχαριστίας καί δοξολογίας Του. «Ὅταν παίρνει στὰ χέρια του ὁ ἄνθρωπος τόν κόσμο, καί δημιουργικὰ τόν ὀλοκληρώνει καί τόν ἀναφέρει στό θεό, τότε ἐλευθερώνει τὴν κτίση ἀπὸ τά ὄρια τῆς καί τῆς ἐπιτρέπει νά ὑπάρχει ἀληθινά. Ἔτσι, ὅταν ὁ ἄνθρωπος εἶναι “ἱερεὺς τῆς δημιουργίας”, γίνεται ἐπίσης καί ὁ ἴδιος δημιουργός»²⁰. Ὁ ἔντονος προβληματισμός, ὁ ὁποῖος ὑπάρχει σήμερα, εἶναι ἂν οἱ σύγχρονοι μέθοδοι ἐντατικῆς καλλιέργειας τῆς γῆς, ἡ γενικευμένη χρῆση φυτοφαρμάκων καί ἐντομοκτόνων, τά γενετικά τροποποιημένα προϊόντα, ἡ ἀξιοποίηση τῆς σύγχρονης τεχνολογίας γιά καταστροφικούς

σκοπούς, ή προσπάθεια «ύποκατάστασης» τῶν λειτουργιῶν τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τίς σύγχρονες ἐπιστημονικές τεχνικές (βιοτεχνολογία, ναυτοτεχνολογία, τεχνητή νοημοσύνη, ρομποτική) καί ἄλλες μορφές ἀλλοτρίωσης τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τό φυσικό περιβάλλον, συμβάλλουν πρὸς αὐτή τήν κατεύθυνση. Μπορεῖ γιά παράδειγμα νά κατασταεῖ ἀληθινός συνοδοιπόρος τοῦ Θεοῦ στήν πορεία γιά τήν ἐσχατολογική ὀλοκλήρωση τῆς κτίσης, ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος θά προέλθει, ἐνδεχομένως, μέσα ἀπό τήν τεχνική τῆς ἀναπαραγωγικῆς κλωνοποίησης, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θά στερεῖται, παρὰ τή θέλησή του, τά κατεξοχὴν γνωρίσματα τοῦ Θεοῦ, δηλαδή τήν ἀγάπη καί τήν ἐλευθερία; Κατά τόν ἴδιο τρόπο ἡ γενετική μόλυνση τήν ὁποία ὁ ἄνθρωπος προκαλεῖ σέ ὀλόκληρη τήν τροφική ἀλυσίδα, μέ τήν παραγωγή, χρήση καί κατανάλωση γενετικά τροποποιημένων προϊόντων, συνιστᾷ ἢ ὄχι μία ἀκόμη ἀπόδειξη ἔλλειψης σεβασμοῦ καί ἀγάπης ἀπέναντι στήν «καλή λίαν» δημιουργία τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ; Οἱ ἄστοχες αὐτές ἐνέργειες τοῦ ἀνθρώπου ἀποκαλύπτουν περίτρανα, ὅτι κάθε παρέκκλιση ἀπό τήν εὐχαριστιακή καί δοξολογική σχέση τῆς δημιουργίας πρὸς τόν Θεό ἀμαυρώνει, ἂν δέν καταστρέφει ὀλοκληρωτικά, τή σχέση ἐμπιστοσύνης, ἐλευθερίας καί ἀγάπης τόσο μέ τόν Θεό ὅσο καί μέ τό φυσικό περιβάλλον.

Ὡστόσο, οἱ συνεχεῖς ἀποτυχίες τοῦ ἀνθρώπου νά δημιουργήσει σχέσεις ἐμπιστοσύνης, ἐλευθερίας καί ἀγάπης μέ τήν ὑλική δημιουργία, μπορεῖ νά ἀπογοητεύουν τούς ἀνθρώπους, ὄχι ὅμως καί τούς χριστιανούς. Οἱ χριστιανοί δέν ἀπογοητεύονται, διότι γνωρίζουν τήν ἀγάπη τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ²¹ πρὸς τήν ὕλη καί γενικότερα πρὸς τόν ὑλικό κόσμο, ἡ ὁποία ἐπαληθεύτηκε καί ἐπαναβεβαιώθηκε κατ' ἐξοχὴν μέ τήν ἐνανθρώπηση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. «*Τό καταπέτασμα μεταξύ οὐρανοῦ καί γῆς, μεταξύ ὑπερφυσικοῦ καί φυσικοῦ, ἱεροῦ καί βέβηλου, κατέπεσε ἐν Χριστῷ μπροστά στό ζῶν μυστήριό τῆς θεϊκῆς ἀγάπης. Ἡ ἐνανθρώπηση τοῦ Θεοῦ δέν ὀδήγησε μόνο τήν ἀνθρωπότητα στόν Θεό· ἔφερε ἐπίσης καί ὀλόκληρη τήν πλάση στόν Θεό, τήν ἀνέστησε καί τήν μεταμόρφωσε μέχρι τά βάθη τῆς*»²². Ὁ χριστιανός γνωρίζει τήν ἀλήθεια, ἀναγνωρίζει τούς στενοὺς δεσμούς μεταξύ ἀνθρώπου καί φυσικοῦ περιβάλλοντος, διότι πρῶτος ὁ Ἰησοῦς Χριστός ὑπῆρξε ὁ «τέλειος» ἄνθρωπος, ὁ «ἰδανικός» ἄνθρωπος, ὁ «νέος» Ἀδάμ, ὁ ὁποῖος ἀποκατέστησε τίς διαταραγμένες σχέσεις τους καί δημιούργησε προϋποθέσεις ἀγαπητικῆς συνύπαρξης καί προσωπικῆς σχέσης. «*Πιστεύουμε, συνεπῶς, ὅτι στό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ ὁ κόσμος ἀποκτᾷ τόν Ἱερέα τῆς Δημιουργίας, τό πρότυπο τῆς σωστῆς σχέσεως τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τόν φυσικό κόσμο*»²³. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, ἡ ὁποία δέν βίωσε τούς διαχωρισμούς ἀνάμεσα στό ὑπερφυσικό καί στό φυσικό, στό ἱερό καί στό βέβηλο, στήν ψυχὴ καί στό σῶμα, τούς ὁποίους υἰοθέτησε ἡ Δυτικὴ χριστιανικὴ Παράδοση, μπορεῖ νά στρέφει τήν προσοχὴ τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου πρὸς ἄλλες αὐθεντικότερες ἐπιλογές καί κατευθύνσεις. Νά δείξει καί νά «μαρτυρήσει» ὅτι ἡ Εὐχαριστία, ἡ ἄσκηση, ἡ μετάνοια καί ἡ ἐκούσια παραίτηση ἀπὸ τά μὴ ἀναγκαῖα μποροῦν νά ἀποτρέψουν τόν σύγχρονο ἄνθρωπο ἀπὸ τήν περαιτέρω ἀποξένωση καί ἐκμετάλλευση ἀπὸ τό φυσικό περιβάλλον του.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

13. Βλ. ΚΑΛΛΙΣΤΟΣ, (ΕΠΙΣΚ. ΔΙΟΚΛΕΙΑΣ): «Διά τῆς δημιουργίας στό Δημιουργό», (Μτφρ. Νίκος Χρ. Χριστοδούλου, σέ ΚΑΛΛΙΣΤΟΣ, (ΕΠΙΣΚ. ΔΙΟΚΛΕΙΑΣ) κ.ά., *Ἐκκλησία καί Κόσμος*, ἐκδ. Κέντρο Μελετῶν Ἱερᾶς Μονῆς Κύκκου, Λευκωσία 2002, σσ. 9-46, ἐδῶ σ. 16. Στό ἴδιο, ὅ.π., σ. 17, Ὁ π. Κάλλιστος υἱοθετεῖ τόν ὄρο «πανενθεϊσμό», ἤτοι τήν ἄποψη ὅτι «ὁ Θεός βρίσκεται παντοῦ καί τά πάντα βρίσκονται μέσα στόν Θεό» καί ὄχι «ὁ Θεός εἶναι τά πάντα καί τά πάντα εἶναι Θεός», τήν ὁποία θέση ἐκφράζουν οἱ πανθειστές.

14. Βλ. ΖΗΖΙΟΥΛΑΣ Ι., *Ἡ κτίση ὡς Εὐχαριστία*, ὅ.π., σσ. 114-115.

15. Βλ. ΔΕΣΠΟΤΗΣ Σ., *Ὁρθοδοξία καί Πολιτισμός*, (Γραπτές δακτυλογραφημένες σημειώσεις στό πλαίσιο τῆς θεματικῆς ἐνότητας «ΟΡΘ. 61» τοῦ Ε.Α.Π.), Ἀθήνα, χ.χ., www.sotdespot@soctheol.uoa.gr, σ. 18.

16. Βλ. ΓΟΥΕΑΡ Κ.: *Ὁ Ὁρθόδοξος Δρόμος*, ἐκδ. Ἐπτάλοφος, Ἀθήνα 1984², σ. 63.

17. Βλ. στό ἴδιο.

18. Βλ. ΓΙΑΝΝΟΥΛΑΤΟΣ ΑΝ., (ΑΡΧΙΕΠ. ΤΙΡΑΝΩΝ, ΔΥΡΡΑΧΙΟΥ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ): «Ἀνάμνηση», *Σύναξη*, 73 (2000), σσ. 5-10, ἐδῶ σ. 9, Ἡ παραπάνω φράση ἀποτελεῖ «Κωδική» φράση ἢ ὁποία προτάθηκε τό 1975 στό Etzmiatzin ἀπό τό Παγκόσμιο Συμβούλιο τῶν Ἐκκλησιῶν. Πρβλ. ΓΙΑΝΝΟΥΛΑΤΟΣ ΑΝ.: *Ἱεραποστολή στή ἕχνη τοῦ Χριστοῦ*, ἐκδ. Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα 2007, σσ. 129-132.

19. Βλ. ΕΥΔΟΚΙΜΟΝ PAUL, «Nature», *Scottish Journal of Theology*, τ. 18 (1965), σσ.12-18, ἐδῶ σ. 16.

20. Βλ. ΖΗΖΙΟΥΛΑΣ Ι., *Ἡ κτίση ὡς Εὐχαριστία*, ὅ.π., σ. 119.

21. Βλ. ΕΚΟΝΟΜΟΥ Β. Η., «An orthodox view of the ecological crisis», *Θεολογία*, τ. 61 (1990), σσ. 607-619, ἐδῶ σ. 617, «The ecological aspects and the behaviour of the believers have to be correlated with their faith in the Triune God, as the Creator, the Lord and the Saviour of man and world».

22. Βλ. SHERRARD P., *Ὁ βιασμός τοῦ ἀνθρώπου καί τῆς φύσεως. Διερεύνηση τῶν ἀρχῶν καί τῶν συνεπειῶν τῆς σύγχρονης ἐπιστήμης*, ἐκδ. Δόμος, Ἀθήνα 1994, σ. 49.

23. Βλ. ΖΗΖΙΟΥΛΑΣ Ι., *Ἡ κτίση ὡς Εὐχαριστία*, ὅ.π., σ. 120.

TINA ME ΛΕΓΟΥΣΙΝ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΕΙΝΑΙ;
38. Ὁ Ἰησοῦς, ἓνας προφήτης
ἀποκαλυπτικός;

Πρωτ. Κωνσταντίνου Παπαθανασίου,
Ἐφημ. Ἰ.Ν. Κοιμ. Θεοτόκου Παλαιῦ Φαλήρου, Ἰ.Μ. Νέας Σμύρνης

ΕΝΑ ἀπό τά πιό ἐπίμαχα ζητήματα στή σύγχρονη ἔρευνα γιά τό πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ ἐστιάζεται στήν ἀποκαλυπτική θεώρησή του, καί ἰδιαίτερα στό ἐάν τό ἔργο του ἐντοπίζεται στήν ἀποκάλυψη οὐράνιων ἀληθειῶν, στόν ὀραματισμό τῆς τελικῆς νίκης τοῦ Θεοῦ ἐπί τῶν δυνάμεων τοῦ κακοῦ, τήν ἀκολουθοῦσα κρίση καί ἀνανέωση τοῦ κόσμου. Στίς ἀρχές τοῦ 20^{ου} αἰῶνα γερμανοί βιβλικοί θεολόγοι, ὅπως οἱ Weiss καί Schweitzer, ὑποστήριξαν τήν ἀποκαλυπτική προοπτική τῆς δράσης τοῦ Ἰησοῦ, ἐπηρεασμένη ἀπό τήν ἰουδαϊκή ἀποκαλυπτική, καί ἔκαναν λόγο γιά μιᾶ «ἀποκαλυπτική ἐσχατολογία». Ἡ θέση αὐτή στηριζόταν στά ἐξῆς σημεῖα:

α. «Ἀποκαλυπτική ἀλληλουχία». Πρίν ἀπό τόν Ἰησοῦ, ὁ Ἰωάννης ὁ βαπτιστής ὑπῆρξε ἓνας ἀποκαλυπτικός κήρυκας, πρὸς τόν ὁποῖο ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς γιά νά βαπτισθεῖ καί τόν ἀποκαλεῖ ὑπέρτατο ἀνάμεσα στούς ἀνθρώπους (Μτ. 11,11). Ἀντίστοιχα, ὁ ἀπόστολος Παῦλος προσδοκοῦσε τήν ἐπικείμενη ἐπιστροφή τοῦ Ἰησοῦ καί τήν ἐγκαθίδρυση τῆς βασιλείας του μέ ἀποκαλυπτικούς ὅρους (κυρίως στήν Α΄ Θεσ.).

β. Ἀποκαλυπτική γραμματεία. Στό φιλολογικό αὐτό εἶδος, πού ἦταν εὐρύτατα δημοφιλές στόν παλαιστικό Ἰουδαϊσμό τῶν χρόνων τοῦ Ἰησοῦ, καταγράφεται

μιᾶ ἀποκαλυπτική ἐσχατολογία, πού κατέληγε σ' ἓναν ἐπίγειο παράδεισο (ὅπως στούς Ψαλμούς τοῦ Σολομώντα, στόν Αἰθιοπικό Ἐνώχ, στίς Διαθήκες τοῦ Ἀβραάμ καί τοῦ Μωυσῆ κ.ά.).

γ. «Ἀποκαλυπτικός λόγος». Τό 13^ο κεφ. τοῦ κατά Μάρκον εὐαγγελίου, πού περιέχει τούς λόγους τοῦ Ἰησοῦ γιά τήν ἐσχατολογική κρίση καί παρουσία σέ συνδυασμό μέ τήν ἐπερχόμενη καταστροφή τῆς Ἱερουσαλήμ καί τῆς Ἰουδαίας, ἀποκαλεῖται συνήθως ὡς «ἐσχατολογικός ἢ ἀποκαλυπτικός λόγος», «συνοπτική ἢ μικρή ἀποκάλυψη».

δ. Ἀνθρώπινες σχέσεις ἐντός τῆς ἀναστάσεως. Στό ἐρώτημα γιά τήν ἀνάσταση τῶν νεκρῶν, πού θέτουν μέ ἐμπάθεια καί περιφρονητικότητα οἱ Σαδδουκαῖοι, ὁ Ἰησοῦς ἀπαντᾷ μέ τήν αὐθεντία καί τήν ὑπεροχή του λέγοντας ὅτι στή νέα κατάσταση τῆς ἀφθαρσίας οἱ ἄνθρωποι θά εἶναι «ὡς ἄγγελοι ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Μκ. 12,25).

ε. Ἐσχατολογικές συνέπειες. Τά γεγονότα τοῦ πάθους καί τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ ἐρμηνεύθηκαν ἀπό τήν πρώτη Ἐκκλησία μέ ἀποκαλυπτικό τρόπο, γεγονός πού στοιχειοθετεῖ τή λεγόμενη «ἀποκαλυπτική ἐσχατολογία». Ὁ θάνατός του συνοδεύτηκε ἀπό ἀποκαλυπτικά γεγονότα (σχότος ἐπί τῆς γῆς, σεισμός καί ἀνάσταση νεκρῶν).

Τό ζήτημα ὅμως ἔχει καί ἄλλη ὄψη.

«Ἐνω σχῶμεν τὰς καρδίας»

Τοῦ Παναγιώτη Ἱ. Σκαλτσῆ,
Ἀναπλ. Καθηγητῆ Α.Π.Θ.

ἩΦΡΑΣΗ «Ἐνω σχῶμεν τὰς καρδίας» εἶναι στοιχεῖο τοῦ διαλόγου πού προηγεῖται τῆς εὐχῆς τῆς Ἀναφορᾶς, μεταξύ τοῦ ἱερέα καί τοῦ λαοῦ. Ὁ διάλογος αὐτός μαρτυρεῖται γιά πρώτη φορά τόν 3^ο αἰῶνα στήν Ἀναφορά τοῦ Ἱππολύτου καί ἔκτοτε ὑπάρχει στίς Λειτουργίες ὄλων τῶν λειτουργικῶν τύπων, μέ διάφορες βεβαίως παραλλαγές¹. Στίς Λειτουργίες π.χ. τοῦ Ἱππολύτου καί τοῦ ἀποστόλου Μάρκου ὑπάρχει τό «Ἐνω ὑμῶν τὰς καρδίας». Ἡ Λειτουργία τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν ἔχει «Ἐνω τόν νοῦν». Ἡ Λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰακώβου ἔχει «Ἐνω σχῶμεν τόν νοῦν καί τὰς καρδίας». Ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἱεροσολύμων διασώζει τό «Ἐνω τὰς καρδίας». Οἱ Λειτουργίες τοῦ βυζαντινοῦ λειτουργικοῦ τύπου ἔχουν τό «Ἐνω σχῶμεν τὰς καρδίας»².

Ἡ ὥρα αὐτή τῆς Ἀγίας Ἀναφορᾶς εἶναι τέτοια πού ἀπαιτεῖ νά ὑψώσουμε τό νοῦ καί τήν καρδιά μας, ὅλο μας δηλαδή τό εἶναι, πρὸς τά πάνω, πρὸς τόν Θεό³. Ἀκόμη καί ἡ ἀνύψωση τῶν χειρῶν τοῦ ἱερέα δείχνει ἀκριβῶς καί τήν διά τοῦ σώματος ἀνάταση τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τά πάνω.

Ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἱεροσολύμων (312-386), ὁ πρῶτος πού σχολίασε τήν ὡς ἄνω φράση, τονίζει ὅτι «κατ' ἐκείνην τήν φρικτωδεστάτην ὥραν» ὁ πιστός πρέπει νά ἔχει τήν καρδιά του πρὸς τά ἄνω, πρὸς

τό Θεό καί ὄχι κάτω «περί τήν γῆν καί τὰ γήινα πράγματα». Ἐκείνη τήν ὥρα ὅλοι πρέπει νά ἀφήσουν τίς βιοτικές φροντίδες καί τίς κατ' οἶκον μέριμνες καί νά ἔχουν «ἐν οὐρανῷ τήν καρδίαν πρὸς τόν φιλόνητον Θεόν»⁴.

Εἶναι γεγονός ὅτι τήν ἐποχή αὐτή, κατ' ἐπίδραση προφανῶς τῆς Ἀποκαλύψεως⁵, ὑπάρχει βαθειά ἢ ἀντίληψη ὅτι ἡ εὐχαριστία εἶναι μέθεξη στήν οὐράνια Λειτουργία⁶. Ἐπομένως εἶναι κάτι τό φοβερό, φρικτό καί μεγαλειῶδες πού ἀπαιτεῖ ἀπό τόν πιστό μία στάση δέους καί ἱεροῦ φόβου. Μέ τήν ἔννοια αὐτή τό «Ἐνω σχῶμεν τὰς καρδίας» στή σκέψη τῶν μεγάλων ἐρμηνευτῶν Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου καί Θεοδώρου Μοψουεστίας δέν μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ παρά σέ σχέση μέ τόν τρισάγιο ὕμνο πού ἀκολουθεῖ καί τό «Στῶμεν καλῶς· στῶμεν μετά φόβου» πού προηγεῖται. Καί τοῦτο διότι ὅλα αὐτά ἐπισημαίνουν τή μέθεξη στήν οὐράνια Λειτουργία στήν ὁποῖαν ἀναφερθήκαμε.

Στή θεία Λειτουργία, τονίζει ὁ ἱερός Χρυσόστομος, ὁ ἄνθρωπος εἶναι σάν νά βρῖσκεται στόν οὐρανό· «πλησίον ἐστῶς τοῦ θρόνου τῆς δόξης καί μετά τῶν Σεραφεῖμ ἰπτάμενος»⁷. Γι' αὐτό καί τό «ὄρθοί στῶμεν καλῶς» σημαίνει νά ἀνορθώσουμε τούς συρόμενους κάτω στή γῆ λογισμούς καί «ὄρθην ἔμπροσθεν

τοῦ Θεοῦ παραστήσαι δυνηθῶμεν ἡμῶν τὴν ψυχὴν»⁸. «Τό γάρ καλῶς ἐστάναι» δέν σημαίνει τίποτε ἄλλο παρά τό νά στέκεται ὁ ἄνθρωπος μπροστά στό Θεό «μετά φρίκης καί τρόμου, μετά νηφούσης καί ἐγγηγεμένης ψυχῆς»⁹.

Μπροστά στό μεγαλεῖο τῆς οὐράνιας Λειτουργίας πού ἀντανακλάται καί στήν ἐπίγεια Λειτουργία τό ἴδιο δέος ἔχουν καί οἱ ἄγγελοι πού ψάλλουν τόν τρισάγιο ὕμνο· «Δοξάζουσι, προσκυνοῦσι, τάς ἐπινικίους καί μυστικάς ὠδᾶς διηνεκῶς ἀναπέμπουσι μετά πολλῆς τῆς φρίκης· καί οἱ μὲν λέγουσι· Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ· τά δέ Σεραφίμ· Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, καί τούς ὀφθαλμούς ἀποστρέφουσιν»¹⁰.

Ἄλλοι ἐρμηνευτές τῆς θείας Λειτουργίας ἔχουν πολύ λίγα πράγματα γιά τήν ἔννοια τοῦ «Ἄνω σχῶμεν τάς καρδίας». Ὁ Γερμανός Κωνσταντινουπόλεως κάνει λόγο γιά ἀνάβαση τοῦ ἀνθρώπου «εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ τὴν ἐπουράνιον, ἐν ἧ ἑστῶτες ἦσαν οἱ πόδες ἡμῶν πρό τῆς ἐκπτώσεως»¹¹. Ὁ Θεόδωρος Ἀνδίδων ἀναφέρει ἀπλῶς ὅτι ὁ ἀρχιερεὺς προτρέπει τούς πιστούς «ἄνω τάς καρδίας ἔχειν καί ὅλον τόν νοῦν»¹². Ὁ Μιχαήλ Ψελλός σημειώνει ὅτι «ἐκ τῶν γγίνων ἄρωμεν ἡμῶν καί τάς αἰσθήσεις»¹³.

Ὁ ἅγιος Νικόλαος ὁ Καβάσιλας ἔχει ὡς στόχο τόν ἐν Χριστῷ ἀνακαινισμένο ἄνθρωπο. Γι' αὐτό καί ἐρμηνεύει τό «Ἄνω σχῶμεν τάς καρδίας» συνδέοντάς το μέ δύο Καινοδιαθηκικά χωρία, ἀλλά καί τήν ἀπάντηση «Ἐχομεν πρός τόν Κύριον» πού δίδει ὁ λαός στή συνέχεια. Μιλᾷ γιά ἀνύψωση τοῦ φρονήματος καί τῶν σκέψεων τοῦ ἀνθρώπου πρός τόν οὐρανό. Ἐκεῖ πού κάθετα ὁ Χριστός στά δεξιὰ τοῦ Θεοῦ κατά τό

«τά ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ Χριστός ἐστίν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καθήμενος, τά ἄνω φρονεῖτε, μή τά ἐπί τῆς γῆς»¹⁴. Τίς καρδιές μας λένε οἱ πιστοί τίς ἔχομε ἐκεῖ πού εἶναι ὁ θησαυρός μας κατά τό «ὅπου γάρ ἐστίν ὁ θησαυρός ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καί ἡ καρδία ὑμῶν»¹⁵. Ἐκεῖ δηλαδή πού «ὁ Χριστός ἐστίν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς καθήμενος· ἔχομεν πρός τόν Κύριον»¹⁶.

Εἶναι λοιπόν προφανές ὅτι οἱ ἐρμηνευτές σχολιάζοντας τό «Ἄνω σχῶμεν τάς καρδίας» τῆς θείας Λειτουργίας θέλουν νά τονίσουν ὅτι ἡ Εὐχαριστία δέν ἐπιτελεῖται στή γῆ, ἀλλά στόν οὐρανό. Ἡ μέθεξη ὅμως σ' αὐτήν τὴν οὐράνια Λειτουργία δέν ἀπαιτεῖ ἀσφαλῶς κάποια τοπική μετάσταση ἐκ μέρους μας ἢ ἀπλῶς τὴν καλλιέργεια κάποιων ἀνώτερων αἰσθημάτων. Ἀντιθέτως προϋποθέτει τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς καί τὴν ἀπελευθέρωση ἀπὸ κάθε βιοτική μέριμνα¹⁷. Πρωτίστως δέ προϋποθέτει τὴ μετοχή μας στόν ἄρτο καί τόν οἶνο τῆς θείας Εὐχαριστίας, στό σῶμα τοῦ «τώρα», σέ κάθε εὐχαριστιακὴ σύναξη ἱεουργούμενου Χριστοῦ¹⁸.

«Μποροῦμε νά ὑψώσουμε τίς καρδιές μας “πρὸς τά ἄνω” –σημειώνει σύγχρονος σχολιαστής τῆς θείας Λειτουργίας– ἐπειδὴ αὐτό τό “πρὸς τά ἄνω”, αὐτός ὁ οὐρανός, βρῖσκεται μέσα μας καί ἀνάμεσά μας, ἐπειδὴ μᾶς ἐπιστράφηκε ὡς ἡ πραγματικὴ “ποθεινὴ πατρίδα” τῆς καρδιᾶς μας»¹⁹.

Τὸν χριστοκεντρικὸ χαρακτήρα αὐτῆς τῆς ψυχικῆς ἄνωσης τοῦ ἀνθρώπου κατά τὴ θεία Λειτουργία ὁ Καισάριος Δαπόντε τὴ σχολιάζει ποιητικὰ ὡς ἑξῆς:

«Ἄνω σχῶμεν, φωνάζοντας, ἐπάνω τάς καρδίας / Εἰς οὐρανόν ἅς φέρωμεν νοός τάς φαντασίας / Ἄς ἀνυψώσωμεν

τόν νοῦν, τὰ ἄνω ἅς φρονοῦμεν, / Ἡ ὥρα
ἔτζι τό ζητεῖ, κ' ἡμεῖς τό χρεωστοῦμεν. /
Πῶς εἴμεσθεν εἰς οὐρανοῦς, καί τόν
Χριστόν θεωροῦμεν / Τώρα ἱερουρ-
γούμενον, ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν, / Ἐχομεν

πρός τόν Κύριον, λέγοντες παρρησία, /
Ἐκεῖ ὁ νοῦς μας στέκεται, ἐκεῖ καί ἡ
καρδιά, / Ἐκεῖ ὁποῦ εὐρίσκεται Χριστός
ὁ θησαυρός μας, / Ὅπου Πατρός ἐκ δε-
ξιῶν κάθηται ὁ Χριστός μας»²⁰.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. R. TAFT, «The dialogue before the Anafora in the byzantine eucharistic liturgy III: "Let us give thanks to the Lord – It is fitting and right", ἐν *Orientalia Christiana Periodica* 55 (1989) 63- 74.

2. *Θρηνοί* 3, 41.

3. Ι. Β. ΚΟΓΚΟΥΛΗ - Χ. Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ - Π. Ι. ΣΚΑΛΤΣΗ, *Ἡ θεία Λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου* [Θεία Λατρεία καί Παιδεία, 1], ἐκδ. Ο.Χ.Α. «ΛΥΔΙΑ», Θεσσαλονίκη 1995, σ. 166.

4. CYRILLE DE JERUSALEM, *Catéchèses Mystagogiques*, Intr., Texte critique et notes de A. Piédagnet, ἐν *Sources Chrétiennes* 126, cat. V, Paris 1966, σσ. 150-152.

5. Ἀποκ. κεφ. 4. Βλ. καί Π. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗ, «Ἀποκάλυψη καί Λειτουργία», ἐν *Lex Orandi. Μελέτες λειτουργικῆς θεολογίας* [Ἐκκλησία-Κοινωνία-Οἰκουμένη, 9], ἐκδ. «Παρατηρητής», Θεσσαλονίκη 1994, σσ. 87-105. Π. ΙΩΑΝΝΗ Γ. ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗ, *Λειτουργικές σκηνές καί ὕμνοι στήν Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη* [Βιβλική Βιβλιοθήκη, 14], ἐκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1999.

6. J. DANILOU, *Ἁγία Γραφή καί Λειτουργία. Ἡ βιβλική θεολογία τῶν μυστηρίων καί τῶν ἑορτῶν κατά τούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας* [Βασικές Ἁγιογραφικές Μελέτες, 3], ἐκδ. «Ἄρτος Ζωῆς», Ἀθήνα 1981, σ. 145.

7. PG 41, 734ε'.

8. PG 48, 734ε'.

9. PG 48, 734ε'.

10. PG 48, 707στ'. Βλ. καί J. DANILOU, ὁ.π., σσ. 144-145.

11. Ὅ.π., PG 98, 428D.

12. Ὅ.π., PG 140, 445A.

13. Ὅ.π., *Byzantinische Zeitschrift* 51 (1958) 7.

14. *Κολ.* 3, 2.

15. *Ματθ.* 6, 21.

16. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΑΒΑΣΙΑ, *Εἰς τήν θείαν Λειτουργίαν*, ὁ.π., σ. 138.

17. Α. ΘΕΟΔΩΡΟΥ, «Τά σά ἐκ τῶν σῶν» (Ἑρμηνευτικό σχόλιο στή θεία Λειτουργία), «Ἀποστολική Διακονία», Ἀθήνα 2000, σ. 151.

18. Β. ΣΤ. ΨΕΥΤΟΓΚΑ, «Ὅφεις καί προοπτικές στήν ἐσχατολογία τοῦ Νικολάου Καβάσιλα. (Μία πρώτη προσέγγιση τοῦ θέματος)», ἐν *Θέματα Πατερικῆς Θεολογίας*, ἐκδ. «Κυρομάνος», Θεσσαλονίκη 1995, σ. 263.

19. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΣΜΕΜΑΝ, *Εὐχαριστία, Μετάφρ. ἀπό τὰ Ἀγγλικά: Ἰωσήφ Ροηλίδης*, ἐκδ. «Ἀκρίτας», Ἀθήνα 2000, σ. 229.

20. *Ἐξήγησις τῆς θείας Λειτουργίας*, τόμ. Πρῶτος, Ἐν Βιέννη τῆς Ἀουστρίας 1795 (=ἐκδ. «Τῆνος», Ἀθήνα ἄ.ἔ.), σ. 80.

28. Βασικά θέματα τῆς κατήχησης

Ἀλεξάνδρου Σ. Καριώτογλου,
Δρος Θεολογίας

Δ. Ὁ Θεός Υἱός - Τό δεύτερο πρόσωπο τῆς Ἀγίας Τριάδος

Στό σημείο αὐτό πού ἔχουμε φθάσει στήν προσπάθειά μας νά κατηχήσουμε συνανθρώπους μας μέσα κι ἔξω ἀπό τόν χώρο τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἀνάγκη νά δώσουμε μία ικανοποιητική ἀπάντηση στό ἐρώτημα γιατί ὁ Θεός στό πρόσωπο τοῦ Θεοῦ καί Λόγου, τοῦ Ἰησοῦ, ἔγινε ἄνθρωπος, ντύθηκε τήν ἀνθρώπινη σάρκα;

Ἔχουμε ἤδη ἀναφερθεῖ στήν θεμελιώδη πίστη ὅτι ὁ Τριαδικός Θεός ἀπό ἀγάπη καί μόνο δημιούργησε τόν κόσμο. Στόν ἄνθρωπο, τό «κατ' εἰκόνα Θεοῦ» τέλειο ὄν τῆς δημιουργίας του ἔθεσε στόχο νά πορευθεῖ ἐλεύθερα ἕνα δρόμο πού θά τόν ὀδηγοῦσε στό «καθ' ὁμοίωσιν», σέ μία κατάσταση πληρότητας, ἐπειδή καθώς ἀναφέρει ὁ Βλαδίμηρος Λόσκι «ἡ εἰκόνα φθάνει στήν τελειότητά της, ὅταν ἡ ἀνθρώπινη φύση γίνεται ὅμοια μέ τήν φύση τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἐπιτυγχάνει τήν πλήρη συμμετοχή στά ἄκτιστα ἀγαθά»¹.

Κάνοντας κακή χρήση τῆς ἐλευθερίας του ὁ πρῶτος ἄνθρωπος διέκοψε τήν ἀληθινή σχέση του μέ τόν Θεό μέ ἀποτέλεσμα νά εἰσέλθει μέσα στόν κόσμο ὁ θάνατος. Καμία φιλοσοφία καί καμία θρησκεία δέν μπόρεσε νά βγάλει τό ἀνθρώπινο γένος καί τόν κόσμο ὅλο ἀπό

τή θλιβερή περιπέτεια μιᾶς ζωῆς πού ὀδηγεῖ στόν θάνατο, τόν βιολογικό καί τόν πνευματικό θάνατο. Μόνο ὁ ἴδιος ὁ Δημιουργός θά μπορούσε κάτι τέτοιο. Ὡστόσο καί πάλι τίθεται ἐπί τάπητος τό θέμα τῆς ἐλευθερίας. Ἐάν ὁ Τριαδικός Θεός, τό μοναδικό ὄν τῆς ἐλευθερίας ἐπέβαλε τήν ἀθανασία θά ἀποδεικνύταν ἕνας τυραννικός Θεός μέ πῖονι τόν ἄνθρωπο καί τόν κόσμο πού τόν περιβάλλει καί μέσα στόν ὅποιο κινεῖται. Γιά τόν λόγο τοῦτο ὁ ἴδιος ὁ Θεός στό πρόσωπο τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ λαμβάνει σάρκα καί ὀστά, γεννιέται ἀπό τά ἀγνά αἵματα τῆς Μαρίας, ἡ ὁποία γίνεται Θεοτόκος, καί μέσα σέ συγκεκριμένο χρόνο καί τόπο διδάσκει τήν Ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ, ἀποκαλύπτει τήν πραγματικότητα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ καί καλεῖ τό ἀνθρώπινο γένος νά τήν ἀποδεχτεῖ ἐλεύθερα ἢ νά τήν ἀπορρίψει. Στό Εὐαγγέλιό του ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης, μαθητής τοῦ Ἰησοῦ ἀναφέρει: «Ὁ Λόγος ἦταν τό ἀληθινό φῶς, πού καθώς ἔρχεται στόν κόσμο φωτίζει κάθε ἄνθρωπο. Μέσα στόν κόσμο ἦταν, κι ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ δημιουργήθηκε, μά δέν τόν ἀναγνώρισε ὁ κόσμος. Ἦρθε στόν τόπο τόν δικό του, καί οἱ δικοί του δέν τόν δέχτηκαν. Σ' ὄσους ὅμως τόν δέχτηκαν καί πίστεψαν σ' αὐτόν, ἔδωσε τό δικαίωμα νά γίνουν παιδιά τοῦ Θεοῦ. Ἀπ' τό Θεό γεννήθη-

καν αυτοί και όχι από γυναίκα αιμα, ούτε από επιθυμία ανθρώπινη ή επιθυμία άντρα. Ο Λόγος έγινε άνθρωπος και έστρεψε τη σκηνή του ανάμεσά μας και είδαμε τη δόξα που ο μοναχογιός τήν έχει απ' τόν Πατέρα, ήρθε γεμάτος χάρη θείκη κι αλήθεια για μās. Κανείς ποτέ δέν είδε τό Θεό· μόνο ο μονογενής Υιός, που είναι μέσα στην άγκαλιά του Πατέρα, εκείνος μās τόν έκανε γνωστό»².

Η πτώση του πρώτου ανθρώπου ήταν αποτέλεσμα της υπερηφάνειας και ή σωτηρία του ήταν καρπός της ταπεινώσεως του Λόγου του Θεού. Προσλαμβάνοντας σάρκα και όστᾶ ο Θεός Λόγος και παίρνοντας «δούλου μορφήν» (Φιλιπ. 2,7) αναφέρει ο άγιος Ιωάννης Δαμασκηνός «κλίνας ούρανούς κατέρχεται, τουτ' έστιν, τό άταπεινωτον αυτού ύψος άταπεινώτως ταπεινώσας συγκαταβαίνει τοις έαυτου δούλοις συγκατάβασιν άφραστόν τε και ακατάληπτον». (ΕΠΕ Ι,282).

Μέ τόν τρόπο αυτό, δηλαδή τη σάρκωση του δευτέρου προσώπου της Αγίας Τριάδας, παύει νά ύφίσταται τό χάσμα ανάμεσα στον Θεό και τόν άνθρωπο. Μπορούμε νά πούμε πιά ότι ο Θεός είναι φίλος μας και όχι ένας Θεός που προκαλεί φόβο. Γίνεται σύντροφος του ανθρώπου. Μέ ιδιαίτερα επιτυχημένο τρόπο ο επίσκοπος Κάλλιστος Γουέαρ αναφέρεται σε κάποιους στίχους από τήν Έρημη Χώρα του T.S. Eliot, ο οποιός γράφει:

«Ποιός είν' ο τρίτος που πάντα περπατάει δίπλα σου;

Όταν μετρώ, είμαστε μόνο εσύ κι εγώ μαζί.

Μά σάν κοιτάζω μπρός, στον άσπρο δρόμο

Είναι πάντα κάποιος άλλος που περπατάει δίπλα σου».

Έξηγεϊ στίς σημειώσεις ότι έχει στό νοῦ του τήν ιστορία που λέγονταν για τήν εξερευνητική αποστολή του Shackleton στην Άνταρκτική· πώς ή ομάδα των εξερευνητών όταν βρισκόταν στό έσχατο σημείο της δυνάμεώς της επανειλημμένα ένιωσε ότι υπήρχε έν άκόμη μέλος που πράγματι μπορούσε νά ύπολογιστεί μαζί τους. Πολύ πριν απ' τόν Shackleton, ο βασιλιάς Ναβουχοδονόσορ της Βαβυλώνας είχε μία παρόμοια εμπειρία: «Τρεις άνδρες δέν ρίξαμε δεμένους στό κέντρο της φωτιᾶς; πώς εγώ βλέπω τέσσερις άντρες νά περπατούν στό κέντρο του καμινιού, χωρίς νά καίγονται; Και μάλιστα ή όψη του τέταρτου μοιάζει μέ θεϊόν!»³. Τέτοια είναι για μās ή έννοια του Ίησου, του Σωτήρα μας. Είναι αυτός που περπατάει πάντα δίπλα μας, όταν έχουμε φτάσει στό έσχατο όριο της δύναμής μας, αυτός που βρίσκεται μαζί μας στην άγριάδα του πάγου ή στη λαύρα της φωτιᾶς. Στόν καθένα μας, στην ώρα της πιο μεγάλης μας μοναξιάς ή δοκιμασίας, αυτός ο λόγος λέγεται: Δέν είσαι μόνος· έχεις ένά σύντροφο»⁴.

Ποιό είναι όμως τό νόημα του σταυρικού θανάτου και της Άναστάσεως του Σωτήρα Χριστού; Αυτό θά δοῦμε στό επόμενο.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. ΒΛΑΔΙΜΗΡΟΥ ΛΟΣΚΙ, Η μυστική θεολογία της ανατολικής Έκκλησίας, Θεσ/νίκη 1964, σ. 138.

2. Ιωάν. 1,9-14,18.

3. Δαν. 3,24-25.

4. ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ ΓΟΥΕΑΡ, Ο Όρθόδοξος δρόμος, έκδ. Έπτάλοφος, Άθήνα 1983, σ. 79-80.

Τό περιεχόμενο και τό νόημα τῆς Ἑορτῆς τοῦ Πάσχα στήν Παλαιά Διαθήκη

Ἄρχιμ. Κυπριανοῦ Γλαρούδη,
Γραμματέως τῶν Συνοδικῶν Δικαστηρίων

«Φυλάξαι τόν μῆνα τῶν νέων καί ποιήσεις τό πάσχα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, ὅτι ἐν τῷ μηνί τῶν νέων ἐξῆλθες ἐξ Αἰγύπτου νυκτός... ἑπτά ἡμέρας φαγῆ ἐπ' αὐτοῦ ἄζυμα... ἵνα μνησθῆτε τήν ἡμέραν τῆς ἐξοδίας ὑμῶν ἐκ γῆς Αὐγύπτου πάσας τάς ἡμέρας τῆς ζωῆς ὑμῶν».

(Δευτερ. 16, 1-3).

Ο ΕΡΟΤΟΛΟΓΙΚΟΣ κύκλος τῆς Π. Διαθήκης εἶναι γεμᾶτος ἀπό στοιχεῖα λειτουργικῆς θεολογίας, ἀντίστοιχα τῶν ὁποίων συναντοῦμε στό Ἑορτολόγιο τῆς ἀγίας μας Ἐκκλησίας. Ἡ ἑορτή στήν Π. Διαθήκη συνδέεται μέ γεγονότα καθοριστικῆς σημασίας γιά τό λαό τοῦ Θεοῦ, στά ὅποια τυπολογικά διαφαίνεται τό δυναμικό στοιχεῖο τῆς Θ. Οἰκονομίας, πού ἐνεργεῖται ἀπό καταβολῆς κόσμου καί ἀναφέρεται στή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. Ἔτσι ὅ,τι βλέπουμε στήν Π. Διαθήκη ὡς ἐόρτιο γεγονός καθοριστικῆς σημασίας γιά τήν ὅλη πορεία τοῦ Ἰσραήλ, στή σύγχρονη λειτουργική πράξη καί ζωή τῆς Ἐκκλησίας τό βλέπουμε νά ἐκφράζει ἐνεργητικῶς τή δυναμική προεικόνιση τοῦ τύπου, μέσα ἀπό τό πρῖσμα καί τήν ἔκφραση τοῦ βιουμένου μυστηρίου τῆς σωτηρίας. Ὁ ἐορτολογικός κύκλος ἀποτελεῖ καί ἔκφραση κοινωνίας ὡς στοιχείου ἀναφορᾶς στό Θεό καί στόν ἄνθρωπο, προϋπόθεση πού μπορεῖ νά ἐξασφαλίσει τήν ἐνότητα καί τήν ταυτότητα τῆς ὑπαρξιακῆς ἀναφορᾶς

τοῦ Ἰσραήλ, ὡς τοῦ κατ' ἐξοχήν λαοῦ τῆς ἐκλογῆς.

Ἡ ἑορτή γιά τόν ἀρχαῖο Ἰσραήλ ἔχει τήν ἀναφορά της στό συγκεκριμένο ἱστορικό γεγονός. Μετέχουν τά μέλη τῆς κοινότητος, μέ τήν βιωματική ἐμπειρία ὡς θεμέλιο. Σ' αὐτό στηρίζουν τόν ἀγῶνα καί τήν προσπάθεια γιά ἐπιβίωση. Ἡ ἔκφραση αὐτοῦ τοῦ βιώματος ἀποτελεῖ ἴσως ἀνάμνηση ἀπό τό παρελθόν, τό ὁποῖο ζωντανεῦει σέ ἐνεστωτική διάσταση. Ἔτσι διαχρονικά ὁ Θεός φανερώνεται καί ἀποκαλύπτεται ὡς Θεός τοῦ Ἰσραήλ, τόν ὁποῖο θα λυτρῶσει διά τοῦ Μεσσία. Ὅλα αὐτά ἀποκαλύπτονται μέσα ἀπό τά ἐορτολογικά στοιχεῖα τῆς Π. Διαθήκης, ὅπως βιώθηκαν στό Νάο καί στή Συναγωγή. Ἡ τελετουργική διάταξη πού ἀφορᾶ στίς ἐορτές καί τίς θυσίες τοῦ Ἰσραήλ εἶναι προσαρμοσμένη στή χαρακτηριστική μορφολογία τοῦ ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ καί ἐμπεριέχει στοιχεῖα πού ἐνισχύουν τήν προσδοκία τοῦ Θεοῦ Λυτρωτῆ. Ἀκριβῶς αὐτό εἶναι πού καθιστᾶ τόν κύκλο τῶν ἐορτῶν

της Π. Διαθήκης αντίστοιχο τύπο τῶν χριστιανικῶν.

Ὁ Κύριος σφράγισε σκόπιμα τή νέα Διαθήκη μέ τή θυσία Του σε πασχαλινό πλαίσιο, ὥστε κατά τήν ἡμέρα τῆς θυσίας τοῦ τυπικοῦ ἀμνοῦ τῆς ἑορτῆς τῶν Ἀζύμων, νά θυσιάζεται καί ὁ Ἄμνος τοῦ Θεοῦ, «ὁ αἴρων τήν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου», πληρώνοντας τό νομικό Πάσχα καί παραδίδοντας σέ ἐμᾶς τό πνευματικό. Μέ αὐτό τό ὀριστικό Πάσχα ὁ Ἰησοῦς ἐκπλήρωσε τήν προσδοκία τοῦ ἀνθρώπου γιά λύτρωση καί σωτηρία, κάνοντας σέ αὐτόν προσιτό τό ἀληθινό θυσιαστήριο καί τήν μεγάλη ἑορταστική συνάθροιση τῆς οὐράνιας Ἱερουσαλήμ.

Οἱ μετέχοντες τοῦ πασχαλίου δείπνου κατά τήν ἀρχαιότερη ἐποχή εἶχαν περιτηθεῖ καί ἦσαν σέ κατάσταση καθαρότητας ἀπό λειτουργικῆς ἀπόψεως, ὅσοι δηλαδή δέν εἶχαν περιπέσει σέ κάποιο παράπτωμα: «Καί αὐτοί οὐκ εἰσῆλθον εἰς τό Πραιτώριον, ἵνα μή μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα φάγωσι τό Πάσχα» (Ἰωάν. 18, 28). Πρὸ τοῦ δείπνου ὑπηρέτης τοῦς ἔπλενε χέρια καί πόδια ζωσμένος λέντιον: «...λαβῶν λέντιον διέζωσεν ἑαυτόν... καί ἤρξατο νίπτειν τοῦς πόδας τῶν μαθητῶν καί ἐκμάσσειν τῶ λεντίῳ ᾧ ἦν διεζωσμένος» (Ἰωάν. 15, 4-5).

Ὁ οἰκογενειάρχης ἔπαιρνε ἄρτο, εὐχαριστοῦσε τόν Θεό καί οἱ παριστάμενοι ἀπαντοῦσαν μέ τό «Ἀμήν». Τεμάχιζε τό φωμί καί τό μοίραζε στους παρισταμένους. Κατόπιν ὕψωνε ποτήρι κρασιοῦ λέγοντας ψαλμό, τό ὁποῖο ὀνομαζόταν «πρῶτον ποτήριον». Στήν τράπεζα προσφέρονταν οἱ πικραλίδες, πικρά δηλαδή χόρτα σέ ἀνάμνηση τῆς πικρῆς δουλείας στους Αἰγυπτίους, τά ἄζυμα, ὥστε νά θυμοῦνται τήν ἐπιτακτική βια-

σύνη τῆς νύχτας ἐκείνης τῆς ἀπελευθερώσεώς τους, τό βάμμα, καί τό «ὄπτον ἀρνίον». Ὁ οἰκοδεσπότης ἐξηγοῦσε στά παιδιά τόν σκοπό τοῦ συμποσίου τῆς ἑορτῆς λέγοντας «θυσία τό Πάσχα τοῦτο Κυρίῳ, ὃ ἐσκέπασε τοῦς οἴκους τῶν υἱῶν Ἰσραήλ ἐν Αἰγύπτῳ, ἡνίκα ἐπάταξε τοῦς Αἰγυπτίους, τοῦς δέ οἴκους ἡμῶν ἐρύσατο» (Ἐξοδ. 12, 27). Ἀκολουθοῦσε ἀπαγγελία ψαλμῶν, προσευχές, ἡ βρώση τοῦ ἀμνοῦ, καί ὕψωσις δευτέρου καί τρίτου ποτηρίου.

Κατά τήν δευτέρα ἡμέρα προσφερόταν δεμάτι σιτηρῶν μετά τοῦ ἐνιαυσίου ἀμνοῦ, ἀνοίγοντας κατ' αὐτόν τόν τρόπο τόν θερισμό τῶν σιτηρῶν, σέ ἀνάμνηση ὅτι κάθε εὐφορία τῆς γῆς ἀποτελεῖ εὐλογία παρά τοῦ Θεοῦ. Κατ' αὐτήν προσέφεραν λατρεία στό Θεό τοῦ ἔθνους των, τόν δικό τους Θεό, ὑπό τήν προστασία τοῦ Ὁποίου διατηροῦνταν ὡς ἔθνος. Ἡ ἐστίαση βέβαια τῶν καταγραφῶν τῆς Π. Διαθήκης σέ ἓνα μόνο λαό μπορεῖ νά ἀφήνη στό ἡμίφως τοῦς ἄλλους, χωρίς ὅμως νά τοῦς θεωρεῖ ἐκτός τῆς θείας κηδεμονίας. Ἡ παλαιοδιαθηκική προοπτική εἶναι ὅτι καί οἱ λαοί αὐτοί θά ἔλθουν σέ ἐπίγνωση τοῦ Θεοῦ. Οἱ συνέπειες ὅμως τῆς μή ἐπιγνώσεως τοῦ ὄντως Θεοῦ καθιστοῦν τοῦς λαοῦς αὐτούς μή ἐκλεκτούς.

Ἡ λατρευτική ζωή ἀπό τόν ἀρχαῖο Ἰσραήλ διακρίνεται ἀπό κάθε ἄλλη λατρεία στό χῶρο τῆς ἀρχαίας ἐγγύς Ἀνατολῆς ἀπό τά ἐπόμενα γνωρίσματα: ὀνομάζεται «ὑπηρεσία», «διακονία» (ἀβουδάχ) πρὸς τόν Θεό (Ἀριθμ. 4, 47, Α' Παραλ. 9, 19), προσφέρεται πρὸς τόν ἓνα καί μοναδικό Θεό, λατρεύεται μέ αὐτή προσωπικός θεός, καί τόσο στήν ἰδιωτική, ὅσο καί στή δημόσια λατρεία

ἀπαγορεύεται ἡ χρήση εἰκόνας ἢ ὁμοιώματος τοῦ Θεοῦ, ἀσκεῖται δηλαδή ἀνεικονική λατρεία (Ἐξοδ. 20, 4, Δευτ. 5, 8). Αὐτό πού χαρακτηρίζει τήν ἑορτή μέσα στήν Ἁγία Γραφή εἶναι ὁ δεσμός της μέ τήν ἱερή ἱστορία, γιατί τή φέρνει σέ ἐπαφή μέ τόν Θεό πού ἐνεργεῖ ἀδιάκοπα γιά τούς ἐκλεκτούς του. Ἀποκτᾶ ἔτσι νέο νόημα ἀπό τό παρελθόν πού θύμιζε, ἀπό τό μέλλον πού ἀνήγγειλε καί ἀπό τό παρόν τοῦ ὁποίου ἀπεκάλυπτε τίς ἀπαιτήσεις. Ἰδιαίτερα ἡ ἑορτή τοῦ Πάσχα παρεῖχε τήν προοπτική χαρούμενης πρόγευσης τοῦ μέλλοντος, προσφέροντας τήν αὐθεντική ἐλπίδα, ἀφοῦ οἱ ἐπαγγελίες, οἱ ὑποσχέσεις καί οἱ εὐεργεσίες τοῦ Θεοῦ, πού εἶχαν προηγηθεῖ, διασφάλιζαν τό μέλλον τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ.

Στίς ἑορτές λοιπόν ἐνυπάρχει ἡ ἀναζήτηση καί ἡ προσδοκία, ἡ ἐλπίδα καί ἡ χαρά γιά τή λύτρωση καί τή σωτηρία, ἀγαθά πού πλέον βιώνει ἡ Ἐκκλησία στή διάσταση τῶν ἐσχατολογικῶν της ἀναζητήσεων. Ἔχουμε τό πλήρωμα τοῦ βιώματος, τήν ὀλοκλήρωση τῆς ἐπαγγελίας μέσα στήν αἰώνια χαρά, ὅπου ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ χαρίζει τήν σωτηρία ὡς δικαίωση καί τήν κληρονομία τῆς αἰωνίου ζωῆς ὡς καρπό τοῦ χαρίσματος τῆς υἰοθεσίας, τοῦ ὁποίου καί καταξιώνεται ὁ ἄνθρωπος διά Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Μεσσία καί Λυτρωτῆ. Στήν Π. Διαθήκη ἔχουμε τήν ἀναζήτηση. Στή ζωή τῆς Κ. Διαθήκης βιώνουμε τήν ἐκπλήρωση τῆς ἐπαγγελίας καί μέσα ἀπό τήν ἔκφραση τῶν ἑορτῶν προσεγγίζουμε τό οὐράνιο πολίτευμα τῆς χάριτος πού ἐκφράζεται

μέ τή δόξα τοῦ οὐρανοῦ καί τήν ἀναστάσιμη χαρά τοῦ Ἐσφαγμένου Ἀρνίου. Σέ ὑπέρχονη πνευματική διαδοχή, αὐτή ἡ δόξα τοῦ οὐρανοῦ εἰκονίζεται καί σέ παραστάσεις τῆς Ἀποκάλυψης, ὅπου τό βιβλικό στοιχεῖο συνδέεται μέ ἑορτολογικά σημεῖα ἀναφορᾶς, πού καί αὐτά εἶναι συνδεδεμένα μέ τήν παλαιοδιαθηκική λειτουργική καί λατρευτική ζωή.

Στήν διάσταση τοῦ βιώματος κινεῖται καί ἡ ὀλοκληρωμένη ἔκφραση ὄλων τῶν ἑορτῶν καί τελικά τό κοινό βίωμά τους, ἡ χαρά. Βρίσκει δέ τήν τελεία του ἔκφραση στήν παντοτινή χαρά τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, γιά τήν ὁποία διψᾷ ὁ Ἰσραήλ προσδοκώντας τήν Βασιλεία ἐκείνη, πού ὁ νέος Ἰσραήλ κληρονομεῖ πλέον μέσα ἀπό τήν διάσταση τοῦ κυρίαρχου ἐσχατολογικοῦ βιώματος στήν πορεία τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως βιώνεται καί ὅπως θά βιώνεται ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Χαρακτηριστικό ἰδίωμα τῶν ἑορτολογικῶν τύπων τῆς Π. Διαθήκης εἶναι ἡ ἔκφραση αὐτῆς τῆς χαρᾶς γιά τή νίκη καί τό θρίαμβο πού συνδέονται μέ τό γεγονός τῆς σωτηρίας. Ἡ τυπολογική αὐτή ρίζα ἀναπτύσσει τόν ἑορτολογικό κορμό καί ἀποδίδει τούς γλυκεῖς καί εὐχύμους καρπούς πού ἀναπτύσσονται μέσα στή ζωή τῆς Ὀρθόδοξου λειτουργικῆς παραδόσεως καί Θεολογίας καί ἐκφράζουν τήν παντοτινή χαρά καί τή νίκη πού χαρίζει στόν ἄνθρωπο ὁ Μεσσίας καί Λυτρωτής τοῦ κόσμου, ὁ σαρκωθεῖς Υἱός καί Λόγος του Θεοῦ, στό Πρόσωπο τοῦ Ὁποίου κάθε ἑορτή βρίσκει τό ἀληθινό νόημά της.

Ἑρμηνεία τῶν Ἁγίων Γραφῶν καί Αἵρεση (β')

Ἄρχιμ. Αὐγουστίνου Γ. Μύρου,
Δρος Θ., Ἱεροκέρουκος

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, στό ὁποῖο εἶναι ἀδιάλειπτα παρῶν ὁ Θεάνθρωπος Κύριος ὡς ἡ ἀναπόσπαστη Κεφαλή του. Ὅλες οἱ γνήσιες πνευματικές ἐμπειρίες ἀποκτῶνται κοινά στό Χριστό, διότι «ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τά πάντα, τά ἐν τοῖς οὐρανοῖς καί τά ἐπὶ τῆς γῆς, τά ὄρατά καί τά ἀόρατα»⁹. Ὅσοι βρίσκονται ἔξω ἀπό τήν Ἐκκλησία, εἶναι ἀποξενωμένοι ἀπό τόν Χριστό καί τελείως ἀγευστοί τῶν πνευματικῶν πραγματικοτήτων, πού ἔχουν σχέση μέ τούς ἁγίους¹⁰ καί ἀναφέρονται στίς ἹΑγιες Γραφές. Παραμένουν δέ καί ἀβοήθητοι οἱ αἰρετικοί, ἐπειδή ἔχουν ἀρνηθῆ ἢ ἔχουν παραποιήσει κατά τά μέτρα τους τούς ἁγίους¹¹, αὐτούς πού ἔχουν ἀποκτήσει τήν ἀνάλογη ἐμπειρία. Ἐπομένως, χωρίς τίς πρῦποθέσεις αὐτές ἀδυνατοῦν νά ἀντιστοιχήσουν τά γλωσσικά σύμβολα, τίς ἁγιογραφικές λέξεις καί ἐκφράσεις, μέ τίς πραγματικότητες πού αὐτά ἐκφράζουν, καί γι' αὐτό ἀποτυγχάνουν νά φθάσουν στήν ὀρθή ἐρμηνεία τῶν θείων Γραφῶν. Ὁ ἅγιος Χρυσόστομος παρατηρεῖ, «Οὐ μετέχεις τῶν πραγμάτων, διά τοῦτο καί τῶν ρημάτων ἐκπίπτεις»¹². Καί ὁ π. Γεώργιος Φλορόφσκυ σημειώνει χαρακτηριστικά: «Ἡ Ἁγία Γραφή ἀνήκει στήν Ἐκκλησία καί ἐρμηνεύεται μέσα στό φυσικό της περιβάλλον. Οἱ αἰρετικοί, πού βρίσκονται ἐκτός Ἐκκλησίας δέν μποροῦν νά μποῦν στόν νοῦ τῶν Γραφῶν».

Εἶναι φανερό ὅτι οἱ αἰρετικοί δέν μποροῦν νά ἐρμηνεύσουν ὀρθά τίς ἹΑγιες

Γραφές, ἀκριβῶς ἐπειδή, ἀντί γιά τήν ἐμπειρία τῆς Ἐκκλησίας, αὐτοί ἔχουν τήν ἐμπειρία τοῦ κόσμου, μέσα στόν ὁποῖο ζοῦν, ἢ τῆς αἰρετικῆς ομάδος, στήν ὁποία ἀνήκουν. Ἐνδεικτικά εἶναι τά δύο χαρακτηριστικά παραδείγματα.

Τό α': Ὅταν οἱ αἰρετικοί συναντοῦν στήν Ἁγ. Γραφή τή λέξη «ἐκκλησία», δέν τήν κατανοοῦν ὡς τὸ θεανθρώπινο Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλά ὡς ἀνθρώπινη ὀργάνωση, ἔστω καί ἐάν τήν ἀποκαλοῦν «θεῖον Καθίδρυμα». Αὐτό ἰσχύει γιά τούς Προτεστάντες καί γιά τούς Ρωμαιοκαθολικούς. Οἱ μέν ὀμιλοῦν γιά τήν «ἀόρατη ἐκκλησία», ἢ ὁποῖα δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά «μία χαλαρή ἐταιρεία ὄλων ἐκείνων πού ὀνομάζουν τούς ἑαυτούς τους χριστιανούς»¹³ καί οἱ δέ ἐφαρμόζουν συγκεντρωτικό καί ἀπολυταρχικό τρόπο διοίκησης, πού ἐκφράζεται μέ τά αὐθαίρετα δόγματα τοῦ πρωτείου καί τοῦ ἀλαθήτου καί εἶναι τελείως ξένο πρὸς ἐκεῖνο τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας¹⁴. Τελικά βλέπουμε νά ἀντιγράφονται τά κοσμικά πρότυπα τῶν προοδευτικῶν ἀπό τούς μέν καί τῶν συντηρητικῶν ἀπό τούς δέ, καί νά ἐφαρμόζονται αὐτά στή διοίκηση τῶν λεγομένων ἐκκλησιῶν τους. Τό χάσμα ἀνάμεσα στίς δύο ἐκδοχές, τῆς Ὁρθοδοξίας καί τῆς αἵρέσεως, εἶναι ἀσύλληπτο, διότι, κατά τήν πρώτη, θεμέλιο τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ Θεάνθρωπος Χριστός, ἐνῶ κατά τή δεύτερη οἱ

φθαρτοί και θνητοί άνθρωποι της πτώσεως. Αυτή ή έρμηνεία εκφράζει καθαρά την έμπειρία του κόσμου, όπου όλες οι οργανώσεις έχουν δομή ανθρωποκεντρική, ενώ ή δομή της μιᾶς ἀληθινῆς Ἐκκλησίας του Χριστού έχει δομή θεανθρωποκεντρική.

Τό β': Ξεκινώντας από αυτές τις ίδιες κοσμικές και αίρετικές προϋποθέσεις αδυνατούν οι αίρετικοί να αντιληφθούν τί πράγματι ἦσαν «οἱ προϊστάμενοι» της Ἐκκλησίας της Θεσσαλονίκης (Α' Θεσ. 5,12). Οἱ προτεστάντες δέν μπορούν να δεχθούν ότι ἦσαν ιερεῖς, οἱ ὁποῖοι προΐσταντο στην τέλεση του Μυστηρίου της Θ. Εὐχαριστίας, και τούς θεωρουν ως ἀπλούς διοικητικούς προϊσταμένους ή ήγέτες μιᾶς πρώιμης χριστιανικῆς κοινότητας, ὅπως ἦταν γι' αὐτούς ή Ἐκκλησία της Θεσσαλονίκης. Ξεχνουν ότι Ἐκκλησία χωρίς Θ. Εὐχαριστία δέν υπάρχει, ὅπως και χωρίς λειτουργούς-ιερεῖς, πού την τελουν, ὅπως φαίνεται από αυτά τά βιβλικά κείμενα¹⁵. Ἀδυνατούν να ιδουν την

πραγματικότητα, επειδή ή δική τους έμπειρία είναι ή έμπειρία ενός ποιμένα με καθοδηγητικό ἀπλῶς ρόλο και ὄχι πρωτίστως με την ευθύνη της ειδικῆς ιερωσύνης, για την τέλεση των Μυστηρίων. Οἱ παπικοί, ὅσοι δέν έχουν παρασυρθῆ στην έρευνά τους από τούς προτεστάντες, δέχονται μέν τούς προϊσταμένους ως ιερεῖς, αλλά υπερτονίζουν τά διοικητικά τους καθήκοντα και τούς εξομοιώνουν στην πράξη με τούς κοσμικούς ἄρχοντες, ὥστε αὐτομάτως ὑποβαθμίζουν την ιερωσύνη τους. Αυτά αντικατοπτρίζονται καθαρά στό δίλημμα πού θέτουν και οἱ δύο: Ποιοί προηγούνται, οἱ Ἀπόστολοι και οἱ διάδοχοί τους ή ή Ἐκκλησία; Και οἱ μέν Ρωμαιοκαθολικοί θεωρουν πρώτους τούς ἀποστόλους¹⁶, οἱ Προτεστάντες την Ἐκκλησία. Για τούς Ὀρθοδόξους δέν τίθεται καν τό δίλημμα διότι οἱ ἀπόστολοι είναι οργανικά ένταγμένοι στό σῶμα της Ἐκκλησίας, ὅπως τά νεύρα και οἱ ἀρτηρίες στό ανθρώπινο σῶμα.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

9. Κολ. 1,16. 10. Ὁ ἅγιος Ἐπιφάνιος, ἐπίσκοπος Κύπρου, ἀντικρούοντας την πλανημένη έρμηνεία του αίρετικού Ἀετίου για τόν Υἱό του Θεοῦ, χρησιμοποιεῖ ως κύριο ἐπιχείρημα την ἀποξένωση του αἰτίου από τούς ἁγίους της Ἐκκλησίας. Βλ. *Κατά Αἰρέσεων βιβλίον 3*, τόμος 1, Ἀετίου κεφάλαιον Β, PG 42,565B, «Και τίς σοί ἐστι χρεία της πρὸς σέ λαλιάς, ὅποτε παντάπασιν ἀλλότριος χριστιανῶν ὑπάρχεις, προφητῶν τε και ἀποστόλων και εὐαγγελιστῶν, μαρτύρων τε και πάντων τῶν ἁγίων»;». 11. Είναι γνωστό ότι οἱ Προτεστάντες ὄλων τῶν ἀποχρώσεων έχουν τελείως ἀπαρνηθῆ τούς ἁγίους. Οἱ παπικοί επίσης τούς έχουν οἰκτρά παραποιήσει τόσο μέ τόν θησαυρό τῶν ἀξιωμασιῶν, ὅσο και μέ τή βιομηχανική παραγωγή θεσμοθετημένων και ὄχι θεουμένων ἁγίων. 12. *Εἰς Ἐφεσίους 2,2*. PG 62,19. 13. FRANK SCHAEFFER (πρώην εὐαγγελικού προτεστάντη), *Χορεύοντας Μόνος* (ἔκδ.

Μακρυγιάννης, Κοζάνη 2000), σ. 194. 14. Ὁ ἱστορικός Εὐσέβιος διασώζει τή διαφωνία πολλῶν ἐπισκόπων της Ἐκκλησίας πρὸς τόν ἐπίσκοπο της Ρώμης Βίκτωρα γύρω στό 180 μ.Χ. και την ὑποταγή του στή γνώμη τῶν πολλῶν (*Ἐκκλησιαστική ἱστορία 5,24*, PG 20,497-500). 15. Βλ. Πραξ. 2,46 & Α' Κορ. 11,23-28. Ἐπίσης, ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΥ ΜΥΡΟΥ, *Ποιοί είναι οἱ Προϊστάμενοι του Α' Θε 5,12*, Ἀνάτυπον ἀπό, *ΕΕΘΣΠΘ* (νέα σειρά), τ. 8 (2002), σ. 237-256. 16. Βλ. σχετικά, Μ. L. HELD, "Apostle", *New Catholic Encyclopedia*, «Οἱ Ἀπόστολοι δέν ἔλαβαν την ἀποστολή τους ἀπό την Ἐκκλησία (Γαλ. 1,1), και ἐπομένως εὐρίσκονται ὑπέρνω της ἐκκλησίας και δέν ὑπόκεινται στην ἐξουσία της». 17. Βλ. σχετικά, E. MICHAUD, "L' Ecclesiologie de St. Jean Chrysostome", *Revue Internationale de Theologie 11* (1903) 501, «Ἡ ἐκκλησία είναι ἐπάνω ἀπό τούς Ἀποστόλους».

Ἁγιασμένες Μορφές στά νησιά τῶν Βορείων Σποράδων (γ')

Πρωτ. Κωνσταντίνου Καλλιανού,
Ἐφημ. Ἱ. Ν. Ἁγίου Παντελεήμονος Σκοπέλου, Ἱ. Μ. Χαλκίδος

ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΕΣ μορφές πού συνέδραμαν τούς Σκιαθίτες, τούς Σκοπελίτες καί ὄχι μόνο, ἦταν καί ὁ Γέροντας Σωφρόνιος Κεχαγιόγλου, φίλος μέ τόν Ἅγιο Νεκτάριο καί ἄλλους, τελειόφοιτος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης καί σπουδαῖος πνευματικός, τόσο στήν Ἀθήνα, ὅσο καί στό Βόλο.

Τό 1887 μέ τήν προτροπή τῶν φίλων τοῦ Παπαδιαμάντη καί Μωραϊτίδη ἔρχεται στή Σκιάθο καί ἀναλαμβάνει τήν ἡγουμενία τῆς ἱστορικῆς μονῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Ἀναφέρει, μέ τό γνωστό του τρόπο, ὁ Μωραϊτίδης τά καθέκαστα τῆς ἀνάληψης τῆς ἡγουμενίας, ἀλλά καί τά τῆς παραιτήσεώς του. «Ἐξαίρεσιν ἀξιοθαύμαστον ἐν τῇ σειρᾷ τῶν μετακλητῶν Ἡγουμένων ἀπετέλεσεν ὁ πατήρ Σωφρόνιος, ἐξ Ἁγίου Ὁρους, πνευματικός ἐνάρετος καί ἀσκητικώτατος, γνωστός εἰς τούς ἐν Ἀθήναις πνευματικούς κύκλους, πολλούς ὠφελήσας καί πολλούς ὠφελῶν διά τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας του, ὅστις ἀναλαβὼν τήν ἡγουμενίαν τό ἔτος 1887 ἐν χαρᾷ τῶν τε δημοτικῶν ἀρχόντων καί τῶν νησιωτῶν ὄλων, χαρά ἣτις ἐξεδηλώθη καί κατά τήν ἐξ Ἰκαρίας κάθοδον τοῦ κτίτορος τῆς Μονῆς, ἐπανεφέρε τήν κοινήν Τράπεζαν, κατήγγησε τήν κρωφαγίαν, ἐδίδαξε τούς μοναχοῦς προσοδοφόρα ἔργα, ἤνοιξε τό κατάκλειστον Καθολικόν καί ἐλάμπρυνε τήν προσευχήν διά τῶν κεκανονισμένων

Ἀγρουπνιῶν καί τῆς καθημερινῆς λειτουργίας, ἀλλά τάχιστα προσκρούσας κατά τῆς αὐθαδεῖας ὀχληρῶν τινῶν ποιμένων καί τῆς πλεονεξίας καταπατητῶν τινῶν τῶν Μοναστηριακῶν κτημάτων, ἠναγκάσθη νά ἀποσυρθῆ ἐγκαταλιπῶν ἡμιτελές τό μέγα ἔργον ἐν ἀπογοητεύσει, ἥ καί κρίνας ἐν τῇ διαουγείᾳ τοῦ νοός του, ὅτι ἀποσυρθείσης τῆς θείας χάριτος ἀπό τῆς γεραρᾶς Μονῆς, δέν ἠδύνατο αὐτός νά ἀναστήσῃ ἕνα νεκρόν».

Τελικά ὁ Γέροντας τό 1889 φεύγει ἀπό τή Σκιάθο κι ὕστερα ἀπό λίγο μεταβαίνει στή Σκόπελο, ὅπου μετά ἀπό πολλούς ἀγῶνες, διωγμούς καί κόπους συστήνει μικρὴ ἀδελφότητα στή διαλυμένη ἀπό τούς Βαβαρούς Μονή τοῦ Τιμίου Προδρόμου. Ἀναφέρει σχετικά ὁ Μωραϊτίδης. «[Ὁ π. Σωφρόνιος] ἤδη διευθύνει ἐν Σκοπέλῳ γυναικεῖον Μονύδριον δεξιώτατα μ' ἐλπίδας μακροζωΐας διά τοῦ ἀπεράντου ἀμπελώνος, ὃν ἐν πόνῳ καί μόχθῳ αὐτός ἐκαλλιέργησεν, ὥστε νά καρποφορήσωσι τά τόσα προσόντα, δι' ὧν ἐπροικίσθη πλουσίως ὑπό τοῦ μεγάλου Θεοῦ».

Μαζί μέ τόν Γ. Σωφρόνιο εἶναι ὁ Γ. Σίλβεστρος μοναχός Μονοκρούσης, ἀπό τήν Κεφαλλονιά, ἄριστος διδάσκαλος τῆς Βυζ. Μουσικῆς, μαθητῆς τοῦ Κλεομένους Ἀθήνη καί τοῦ Ἀνθίμου ἱεροδικόνου τοῦ Λιάπη καί ὁ μοναχός Μιχαήλ, ἄγνωστο μέχρι στιγμῆς ἀπό ποῦ, ὁ

όποιος απέβησε νωρίς εξαιτίας ενός άτυχήματος πού είχε. Άργότερα, όταν στις 22.2.1922 κοιμήθηκε ο Γ. Σίλβεστρος ή ομάδα των μοναζουσών πού ήταν υπό τήν καθοδήγηση του Γ. Σωφρονίου και διέμενε στό παρακείμενο του Προδρόμου μοναστήρι της Άγίας Βαρβάρας μετακομίζει στην Ί. Μ. Προδρόμου. Γεγονός είναι πάντως πώς ο Γέροντας, συνέδραμε ικανά στην άγιοπνευματική καθοδήγηση των πιστών της Σκοπέλου κι όχι μόνο. Τό έργο του συνέχισε ή μαθήτρια και πνευματικό του τέκνο, Γερόντισσα Ξένη Γαλατσάνου, από τή Σκόπελο μία από τίς πρώτες μοναχές της συνοδείας του, άσκητική, φιλακόλουθη και μέ περισσή ευλάβεια γιά τον Τ. Πρόδρομο.

Ο Άγιος Νεκτάριος, πέρασε από τή Σκιάθο και Σκόπελο, ώστόσο, όπως κι ο ίδιος γράφει σέ επιστολή Του, ο νοῦς και ή καρδιά Του βρίσκονταν στον Πρόδρομο της Σκοπέλου, στους πνευματικούς του αδελφούς Σωφρόνιο και Σίλβεστρο. Ο Άγιος πρωτοήρθε στό νησιά τό πρώτο δεκαήμερο του 1892, πρώτα στην Σκόπελο και μετά στην Σκιάθο. Άσφαλώς θά πήγε και στην Άλόνησο, αν και μέχρι σήμερα δέ γνωρίζουμε τίποτε γιά τήν εκεί παρουσία του.

Στή Σκόπελο φιλοξενήθηκε στό σπίτι του έφημερίου της Φανερωμένης π. Βασ. Άθανασιάδη, ίσως δέ και του π. Κων. Ζαχαριάδη, έφημερίου του Άγίου Νικολάου. Τελευταίες πληροφορίες τον θέλουν νά επισκέφθηκε και τό σπίτι του έφημερίου του Άγ. Παντελεήμονος π. Έμ. Παπαγιαννούλη. Τότε θά επισκέφθηκε τά μοναστήρια του νησιού και τον πολυαγαπητό του Πρόδρομο, όπου έπιθυμούσε νά εγκαταβιώσει, όπως αναφέρθηκε. Φυσικά στην Σκόπελο ξαναήρθε,

σύμφωνα μέ έγγραφη στό Πρωτόκολλο του Άρχ. Έπιτρόπου τό καλοκαίρι του 1903, συγκεκριμένα τον Αύγουστο. Ο Γ. Σωφρόνιος, μέ τήν έντολή φυσικά και τήν προτροπή του Άγίου, πήγε κάποιες φορές στην Αίγινα στις αρχές του 1900, γιά πνευματική καθοδήγηση των εκεί άσκουμένων μοναζουσών, πνευματικών τέκνων του Άγίου.

Στή Σκόπελο στό πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 1930 έρχεται μικρή συνοδεία μοναζουσών υπό τήν καθοδήγηση της Γ. Άγαθονίκης και συστήνει αδελφότητα στην Μονή του Ευαγγελισμού. Στις αρχές της δεκαετίας του 1940 έρχεται από τά Μετέωρα ο Γ. Προκόπιος Μακρυγιάννης και γίνεται ο πνευματικός οδηγός των μοναστηριών του Προδρόμου και του Ευαγγελισμού, αλλά και άλλων ψυχών από τά νησιά Σκόπελο, Άλόνησο και όχι μόνο. Άρκει δέ νά δει κανείς τά βιβλία επισκεπτών της Μονής γιά νά καταλάβει τό πόσοις άνάπαυε ο Γέροντας.

Ένας ακόμα ζηλωτής και συνεχιστής της παραδόσεως των ιεροπρεπών Κολυβάδων έρχεται στην Σκόπελο τον Ίανουάριο του 1941 και διαμένει γιά λίγο στην Ί.Μ. Άγ. Ρηγίνου. Είναι ο ιερομόναχος Ίωακείμ ο Άγιαννανίτης, «ο Άμερικάνος», όπως είναι γνωστός ως σήμερα στό Όρος. Τό πέρασμά του από τή Σκόπελο πολλοί τό θυμούνται, γιαντί αρκετά ώφελήθηκαν από τήν άγασμένη του βιοτή και παρουσία.

Κλείνοντας τό παρόν σχεδίασμα θά ήθελα νά θυμίσω ότι δέν είναι διόλου υπερβολή, αν χαρακτηρίσουμε τά νησιά αυτά ως άγιοβάδιστα, άφοῦ ὄντως άγιοι τά περπάτησαν, τά επισκέφθηκαν, τά άγάπησαν ή και παρέμειναν σ' αυτά μέχρι τά τέλη του επίγειου βίου τους.

Παράδοση και εξέλιξη λειτουργικῶν ἱερῶν ἀμφίων (α')

(†) Ἰωάννου Φουντούλη,
Καθηγητοῦ Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

ΝΟΜΙΣΑ εὐκαιρο νά ἀρχίσω μέ τόν σχολιασμό ἑνός ἐπικαίρου κειμένου ἑνός ἀγίου ἀνθρώπου, τόν ὁποῖον κατ' ἐξοχήν εὐλαβοῦμαι. Πρόκειται γιά μία ἀπόκριση (τήν ΙΖ') τοῦ ἀγίου Συμεῶν Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης πρός τόν Μητροπολίτη Πενταπόλεως Γαβριήλ (PG 155, 868-869).

Ὁ Γαβριήλ ἐρωτᾷ: «Εἰ ὁ χειροτονούμενος ἀνθρώπος ἐστι, τίς χρεῖα τῶν ἱερῶν ἀμφίων; Καί εἰ δυνατόν χωρίς ἐπιτραχήλιου τήν τελετήν ἐνεργεῖν;». Τό πρῶτο σκέλος τῆς ἐρωτήσεως, ὡς καί ἡ ἀπάντηση τοῦ Συμεῶν σ' αὐτό, εἶναι σαφές καί ἀναντίρρητο, ἀκριβῶς μάλιστα στήν φαινομενική ἀπλοϊκότητά του. Ἱερεῦς δέν εἶναι τά ἄμφια, ἀλλ' ὁ ἀνθρώπος πού δέχθηκε διά τῆς χειροτονίας τήν χάρη τοῦ ἀγίου Πνεύματος καί δι' αὐτῆς ἐνεργεῖ τίς ἱερές τελετές καί τά μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας. Οὔτε ἂν τά φέρει κάποιος μή ἱερεῦς γίνεται ἱερεῦς, οὔτε ἂν δέν τά φορεῖ ἕνας ἱερεῦς παύει νά εἶναι ἱερεῦς. Καί ἐπί πλέον τά αὐτονόητα· οὔτε ἂν ἱερεῦς φορέσει διακονικά ἄμφια ἐπιστρέφει στόν βαθμό τοῦ διακόνου καί, ἀντιστρόφως, οὔτε ἂν διάκονος φορέσει ἱερατικά ἤ ἀρχιερατικά ἄμφια αὐτοχειροτονεῖται σέ ἱερέα ἤ ἀρχιερέα ἀντιστοίχως. Τήν αὐταπόδεικτη αὐτή ἀλήθεια ἐκφράζει ἐν παροιμίαις ὁ λαός μέ τήν πρακτική του σοφία, ἀλλά μέ κάποια πλαγία φαινομενικά διαπιστωτική, ἀλλά λίγο εἰρωνική ἤ μᾶλλον ἐπιτιμητική ἔκφραση, ὅτι «τό ράσο δέν κάνει τόν παπά», φυ-

σικά καί τό ἐννοούμενο ἀντίστροφο ὅτι οὔτε ὁ παπάς δέν παύει νά εἶναι παπάς χωρίς τό ράσο. Αὐτό δηλαδή πού ρωτᾷ ὁ αὐοιδίμος Γαβριήλ καί πού μέ σοφία καί φόβο Θεοῦ τοῦ ἀποκρίνεται ὁ Συμεῶν.

Γιά ὅποιον καλά γνωρίζει τόν ἅγιον Συμεῶν, τόν ἀνθρωπο μέ τήν φωτισμένη προσήλωσιν στήν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, δέν θά ἀνέμενε νά συνεχίσει μέ τό ἴδιο σκεπτικό, θεωρώντας ἐπουσιώδη καί μή ἀναγκαῖα τήν χρήση τῶν ἱερῶν ἀμφίων. Γιά τήν θεωρητική δικαίωση τῆς ἀναγκαϊότητος τοῦ τύπου στήν λατρεία, παρεμβάλλει τήν προσφιλή του θεωρία περί διπλῆς ὑποστάσεως τοῦ ἀνθρώπου καί συνθέσεώς του ἐκ σώματος τῆς ψυχῆς. Κατ' ἀκολουθίαν καί τῆς διπλῆς συστάσεως τῶν ἱερῶν μυστηρίων καί τελετῶν τῆς Ἐκκλησίας ἐξ ὄρατοῦ καί ἀοράτου στοιχείου, ἐξ ὕλης καί πνεύματος. Καί καταλήγει: «Καί τῶν ἱερῶν ἀμφίων χρεῖα, καί χωρίς ἐπιτραχήλιον οὐ χροῖ τι τόν ἱερέα διενεργεῖν, ἐπεὶ καί τά ἱερά ἄμφια χάριν ἔχουσι θεῖαν, ὅτι καί σημασία πνευματική ἕκαστον τούτων ἔχει τινά, καί δι' εὐλογίας ἀρχιερατικῆς ἕκαστον τούτων δίδοται. Καί ἐν μέν τῇ θεῖα Λειτουργίᾳ χροῖ ἅπαντα ἐνδεδύσθαι· ἐν δέ ταῖς λοιπαῖς ἱεραῖς τελεταῖς, ὅτε τοῦτο σύνηθες. Καί τά κατά παράδοσιν ὄντα μή καταλύειν ποτέ κἄν δοκῶσιν ἐλάχιστα».

Περαιτέρω, προχωρεῖ στήν ἀναζήτηση λύσεων σέ περιπτώσεις ἀνάγκης, πού

προφανῶς ὑπονοοῦνται ἀπό τό ἐρώτημα τοῦ Γαβριήλ. Ἡ κλιμάκωση εἶναι ἐμφανής καί ἡ μετάβαση ἀπό τόν τύπο στήν ἀπαραιτήτη οὐσία, ἀπό τό ἄμφιο στόν ἄνθρωπο - ἱερέα. Δηλαδή:

– Χωρίς ἐπιτραχήλιο νά μή τελεῖται καμία τελετή.

– Σέ περίπτωση μεγάλης ἀνάγκης, ἄν δέν εὐρίσκεται ἐπιτραχήλιο, «ἵνα μή καταλειφθεῖ τό ἔργον», ὁ ἱερεὺς εὐλογεῖ καί περιβάλλεται κατά τόν τύπο τοῦ ἐπιτραχήλιου ζώνη, λωρίδα ὑφάσματος ἢ σχοινίο.

– Τελεῖ ὅμως χωρίς ἐπιτραχήλιο ὅσα συνηθίζεται στά μοναστήρια νά τελοῦνται χωρίς ἐπιτραχήλιο, δηλαδή τό μεσονυκτικό, οἱ ὥρες καί τά ἀπόδειπνα.

Στό σημεῖο αὐτό ἐπιτρέψετε νά καταθέσω μία προσωπική συγκλονιστική ἐμπειρία, πού εἶχα προσφάτως σ' ἓνα νησί: Ἱερεὺς μή μπορώντας νά βρεῖ ἐπιτραχήλιο, τέλεσε τρισάγιο σέ τάφο φορώντας ἀντί ἐπιτραχήλιου λωρίδα ὑφάσματος. Δέν γνώριζε τήν ἀπόκριση τοῦ ἁγίου Συμεών, ἐνήργησε ὅμως τρόπον τινά «ἐνστικτωδῶς», καθ' ὑπαγόρευση τῆς ἱερατικῆς του συνειδήσεως καί τῆς παραδόσεως. Τό ἴδιο συνθιστοῦσε καί τό ἴδιο ἔκαμε καί ὁ ἅγιος Συμεών, ὁ ἐραστής καί ἀκριβῆς φύλακας καί διδάσκαλος τῆς λειτουργικῆς τάξεως καί παραδόσεως.

Ἴσως αὐτό πού θά εἰπῶ στή συνέχεια φανεῖ παράδοξο ἢ καί ἀνακριβές. Βλέποντας τήν σημερινή, καί βέβαια παλαιότερα, διαφοροποίηση τῶν ἱερῶν ἀμφίων τῶν τριῶν βαθμῶν τῆς ἱερωσύνης καί τήν ὑπογραμμιζομένη ἀπό αὐτά διαφορά τῶν τριῶν βαθμῶν, μέ ἔντονα τονισμένη τήν ὑπεροχή τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἐπισκόπου, δέν διακρίνει κανεῖς τήν οὐσιαστική ἐνότητα τῆς ἱερατικῆς λειτουργικῆς ἀμφιέσεως καί

–λόγος ἴσως παράδοξος– τήν λιτότητα καί σεμνότητα στή διαφοροποίησή της κατά βαθμούς:

Χιτώνας, τό κοινό ἔνδυμα, ἀρχαῖκό, ποδηῆρες γιά τήν σεμνότητα τῆς ἱερατικῆς πολιτείας. Κοινός καί στούς τρεῖς βαθμούς μέ διακριτικές διαφοροποιήσεις.

Δαλματική, τό λειτουργικό ἔνδυμα τοῦ ἐπισκόπου, ἀλλά παραδόξως καί τοῦ διακόνου, ἀκόμη καί τοῦ ὑποδιακόνου.

Φελόνιο, ἄμφιο τοῦ ἱερέως, ἀλλά καί τοῦ ἐπισκόπου γιά περισσότερο ἀπό χίλια χρόνια, μέχρι τό τέλος τῆς βυζαντινῆς περιόδου, ἀλλ' ἐπίσης, σέ κάποια ιδιαίτερη μορφή, τοῦ διακόνου καί τοῦ ἀναγνώστου.

Ζώνη, γιά τό εὐσταλές, κοινό στοιχεῖο ἀμφιέσεως ἐπισκόπου, πρεσβυτέρου, ἀλλά καί ὑποδιακόνου κατά τήν παλαιά τάξη.

Μένει τό διακριτικό γνώρισμα τῶν τριῶν βαθμῶν, πού κατά παραδοξότατο τρόπο εἶναι τό ἴδιο καί στούς τρεῖς βαθμούς, μία στενή δηλαδή σταυροφόρος λωρίδα ὑφάσματος. Κάνει νά διαφέρουν καί νά διακρίνονται οἱ τρεῖς βαθμοί, ὄχι ἀπό τήν ιδιαιτερότητα τοῦ ἀμφίου, ἀλλά ἀπό τόν τρόπο τοποθετήσεώς του: στόν ἀριστερό ὦμο μέ τό ἓνα ἄκρο ἐμπρός καί τό ἄλλο ὀπίσω στόν διάκονο. Μέ τά δύο ἄκρα ἐμπρός ἐπί τοῦ τραχήλου («ἐπιτραχήλιον») στόν πρεσβύτερο. Μέ ἀναδίπλωση στό στήθος καί μέ τά δύο ἄκρα ἓνα ἐμπρός καί ἓνα ὀπίσω ἀπό τοὺς ὦμους («ὠμοφόριον») στόν ἐπίσκοπο. Πάλι ὁ ἐπίσκοπος, ὁ ἱερεὺς καί ὁ διάκονος εἶναι ἄνθρωπος. Τό ἄμφιο εἶναι τό σύμβολο, τό σημεῖο, τό διακριτικό γνώρισμα, δηλαδή ἐν ἀνάγκη τό «σχοινίον» τοῦ ἁγίου Συμεών.

(ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ)

Δίπτυχα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος: ἱστορία ἐνενήντα ἐτῶν

Διονυσίου Ἀνατολικιώτου,
δρος μουσικολόγου-τυπικολόγου

ΤΑ ΓΝΩΣΤΑ σέ ὄλους τούς κληρικούς καί ψάλτες Δίπτυχα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος συμπληρώνουν ἐφέτος 90 χρόνια συνεχοῦς ἐκδοτικῆς παρουσίας. Τήν ἀρχή τῆς παρουσίας ἐκδόσεως ἔθεσε τό 1924 ὁ Ἐμμ. Φαρλέκας μέ τό «Ἐγκόλπιον Ἐκκλησιαστικόν Ἡμερολόγιον», πού ἐξέδιδε ἀνελλιπῶς ἐπί 30 χρόνια μέχρι τό 1953. Ἡ ἐκδοσις ξεκίνησε τό 1924 λόγω τῆς διορθώσεως τοῦ παλαιοῦ ἡμερολογίου κατά 13 ἡμέρες, πρᾶγμα πού ἐπέφερε καί ἀλλαγές στήν λειτουργική τάξι καί στίς συμπτώσεις τῶν κινητῶν καί ἀκινήτων ἐορτῶν τῆς Ἐκκλησίας.

Στήν ἀρχή ἦταν σάν ἓνα μικρό ἡμερολόγιο τσέπης, πού περιεῖχε τά ἀποστολευαγγέλια τῶν Κυριακῶν μέ βάσι τό διωρθωμένο ἡμερολόγιο. Σύντομα οἱ νέες περιπτώσεις τυπικοῦ πού δημιουργήθηκαν καί τό κενό πού ὑπῆρχε ὡς πρός τήν κάλυψί τους, ἀφοῦ δέν προβλέπονταν ἀπό τά μέχρι τότε τυπικά, ὠδήγησαν τόν Ε. Φαρλέκα στό νά μετατρέψῃ τήν ἐκδοσι ἀπό ἐτήσιο ἡμερολόγιο σέ συνοπτικό ἐτήσιο τυπικό. Ταυτόχρονα περιεῖχε καί σύντομα διοικητικά στοιχεῖα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀλλά καί τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐπαρχιῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου. Ἔτσι, ἀπό τήν ἀρχή τῆς δημιουργίας της ἡ συγκεκριμένη ἐκδοσις περιεῖχε ἀπαραιτήτως τά ἀκόλουθα στοιχεῖα: α) ἐτήσιο ἡμερολόγιο, β) τό Κυριακοδρομίον τοῦ ἔτους, γ) ἐτήσιο τυπικό, δ) διοικητικά στοιχεῖα τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας, καί ἰδιαίτερος τά ἐν

Ἑλλάδι. Αὐτά παραμένουν μέχρι σήμερα τά κύρια περιεχόμενα τοῦ βιβλίου.

Τό 1954 τήν ἐκδοσι ἀνέλαβε ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος μέ τόν τίτλο «Ἐκκλησιαστικόν Ἡμερολόγιον», συνεχίζοντας τήν ἐκδοσι Φαρλέκα, ὅπως ρητῶς δηλωνόταν σέ συνοδικά ἔγγραφα τῆς ἐποχῆς (Σ.Ε. 700/1952, 743/1953, 845/1956, 879/1956), γι' αὐτό καί τά ἔτη ἐκδόσεως ἀριθμοῦντο ὡς συνέχεια τῶν προηγουμένων· δηλαδή 1954: ἔτος 31ον, κ.λπ., 1958: ἔτος 35ον. Τό 1959 ἔγινε ἀναδιάταξι καί ἐμπλουτισμός τῆς ἐκδόσεως, ἡ ὁποία μετωνομάστηκε σέ «Ἡμερολόγιον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος». Παραλλήλως τό ἔτος ἐκεῖνο ἀριθμήθηκε ὡς πρῶτο τῆς ἀνανεωμένης ἐκδόσεως, παραθεωρουμένης τῆς προηγηθείσης ἐκδοτικῆς τριαντακονταπενταετίας· δηλαδή 1959: ἔτος 1ον (ἀντί 36ον), 1963: ἔτος 5ον (ἀντί 40όν), 1983: ἔτος 25ον [ἀντί 60όν], 1989: ἔτος 31ον [ἀντί 66ον]).

Τό 1989 τό Ἡμερολόγιον μετονομάζεται σέ «Δίπτυχα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», τίτλο τόν ὁποῖο διατηρεῖ μέχρι σήμερα. Τό ἐπόμενο ἔτος 1990 ἐπανέρχεται ὁ ὑπολογισμός τοῦ ἔτους ἐκδόσεως ἀπό τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἐμμ. Φαρλέκα, γι' αὐτό καί στόν πρόλογο τοῦ Προέδρου τῆς τότε Συνοδικῆς Ὑποεπιτροπῆς Σεβ. Μαντινείας καί Κυνουρίας κ. Ἀλεξάνδρου ἀναφέρεται: «Ἀπό τό ἔτος λοιπόν 1990 εἰσέρχεται ἡ ἐκδοσις αὐτή στό ἐξηκοστό ἔβδομο ἔτος τοῦ βίου της». Ἐκ παραδρομῆς ὁμως στήν

προμετωπίδα τοῦ βιβλίου ἀνεγράφη «ἔτος ἐξηκοστόν ἔκτον», καί ἔκτοτε σημειωνόταν ὁ αὐξων ἀριθμός κάθε ἔτους ἐλαττωμένος κατά μία μονάδα. Ἡ διόρθωσις αὐτοῦ τοῦ μικροῦ παροράματος ἔγινε στά Δίπτυχα τοῦ ἔτους 2013, καθὼς ἐφέτος συμπληρώνεται ὀλόκληρη ἐνενηκονταετία τῆς συγκεκριμένης ἐτησίου ἐκδόσεως.

Ἀπό αὐτὴν τὴν μικρὴ ἱστορικὴ ἀναδρομὴ γίνεται φανερό ὅτι τὸ τυπικὸ («Κανονάριον») εἶναι βασικὸ τμήμα τῶν Διπτύχων καί τρόπον τινά ἡ γενεσιουργὸς αἰτία τους. Πρῶτος συντάκτης τοῦ ἐτησίου τυπικοῦ ἦταν φυσικὰ ὁ Ἐμμ. Φαρλέκας ἐπὶ 30 χρόνια περίπου. Ἀπὸ τὸ 1954 μέχρι τὸ 1958 συμμετέχει ἐνεργῶς στό τυπικολογικὸ μέρος καί ὁ ἀείμνηστος μητροπολίτης Σερβίων καί Κοζάνης Διονύσιος (ἀρχικῶς ὡς ἐπίσκοπος Ρωγῶν), ὁ ὁποῖος συνέταξε ἐτήσια κυριακοδρόμια μετὰ τὸν Φαρλέκα, κατήρτισε περιστατικὰ ἀκολουθίες, καί διετέλεσε πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ «Ἡμερολογίου». Μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτῆς τῆς ἐπιτροπῆς ἀναφέρεται κάπου καί ὁ οἰκονόμος Σκιαθτοῦ Γ. Ρήγας, ἐπίσης βαθύς γνώστης τοῦ τυπικοῦ καί συντάκτης τυπικολογικῶν μελετῶν καί ἐνός ὀγκωδестаτοῦ Τυπικοῦ (βάσει τοῦ παλαιοῦ ἡμερολογίου), πού ἐκδόθηκε πολὺ μετὰ τὸν θάνατό του. Δέν ἔχω βρεῖ κάποια ἔνδειξι ἂν ὁ Γ. Ρήγας ἀνέλαβε τὴν ἐξ ὀλοκλήρου σύνταξι τοῦ τυπικοῦ κάποιου ἔτους, διότι γιὰ τὴν περίοδο 1954-1973 συνήθως δέν ἀναφέρεται ἓνας συγκεκριμένος συντάκτης, ἀλλὰ μόνον τὰ ὀνόματα τῶν μελῶν τῆς ἐιδικῆς ἐπιτροπῆς. Προφανῶς σέ ὠρισμένες περιπτώσεις αὐτῶν τῶν ἐτῶν τὸ τυπικὸ ἦταν προϊόν ὀμαδικῆς ἐργασίας.

Κατὰ τὰ ἔτη 1971 καί 1972 πρόεδρος τῆς συνοδικῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ «Ἡμερολογίου» εἶναι ὁ μακαριστὸς μητροπολίτης Πατρῶν Νικόδημος Βαλληνδραῆς. Ἄν καί

δέν ἀναγράφεται ὡς συντάκτης, γνωρίζω μετὰ βεβαιότητος ἀπὸ προσωπικὴ μαρτυρία τοῦ ἀειμνήστου ἱεράρχου ὅτι καί αὐτὸς συνέταξε τὸ τυπικὸ κάποιων ἐτῶν, πιθανώτατα τῶν δύο προειρημένων (ἴσως καί ἄλλων). Ἐπίσης συντάκτες τοῦ τυπικολογικοῦ μέρους διετέλεσαν ὁ θεολόγος Γ. Μπεκατώρος (1970 ἐν μέρει, 1975 καί 1976), ὁ πρωτοψάλτης καί μουσικοδιδάσκαλος Ἄπ. Βαλληνδραῆς (1974, 1977 ἴσως, 1979-2001, περίπου ἐπὶ μία εἰκοσιπενταετία), ὁ θεολόγος καί μουσικοδιδάσκαλος Ἄπ. Παπααρχῆστος (2002-2006), καί ἀπὸ τὸ 2007 ὁ ὑποφαινόμενος.

Τὸ ἐτήσιο τυπικὸ τοῦ Ἡμερολογίου/Διπτύχων ἀποδείχθηκε πολὺ χρήσιμο γιὰ τὴν τάξι τῆς καθ' ἡμέραν λατρείας στοὺς ναοὺς μας. Πολλοὶ βέβαια ἔχουν τὴν ἀπορία: «Οἱ διατάξεις τοῦ πῶς συντάσσονται; Εἶναι προϊόν σκέψεως τοῦ κάθε συντάκτου ἢ ἀποφάσεις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου;» Ἡ λύσις τῆς ἀπορίας βρίσκεται στὴν πρό τοῦ 1924 ἐποχῆ. Ἡ Ἐκκλησία πρὶν ἀπὸ τὴν διόρθωσι τοῦ ἡμερολογίου εἶχε τὸ ἐπίσημο τυπικὸ τῆς καὶ αὐτὸ δέν ἦταν ἄλλο ἀπὸ τὸ Τυπικὸν τῆς Μ. Ἐκκλησίας (Τ.Μ.Ε.) πού ἀνασυντάχθηκε, συμπληρώθηκε καί διορθώθηκε ἀπὸ τὸν πρωτοψάλτη Γ. Βιολάκη μετὰ τὴν συνεργασία δύο συνοδικῶν ἐπιτροπῶν καί ἐκδόθηκε τὸ 1888 «ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου» στὴν Κωνσταντινούπολι.

Μετὰ τὴν ἀλλαγὴ τοῦ ἡμερολογίου τὸ Τυπικὸν τοῦ 1888 παραμένει μέχρι σήμερα τὸ ἐπίσημο τυπικὸ τῶν Ἐκκλησιῶν Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἱεροσολύμων, Κύπρου, Ἑλλάδος, καί Ἀλβανίας, ἐν μέρει δέ καί τῶν Ἐκκλησιῶν Βουλγαρίας καί Ρουμανίας. Ὡς ἐκ τούτου τὸ ἐτήσιο τυπικὸ τῶν Διπτύχων βασίζεται πρωτίστως καί κυρίως στό Τ.Μ.Ε. τοῦ 1888.

Ὁ Νεομάρτυς Γεώργιος τῆς Σόφιας (†1437)*

Ἐπιμέλεια: Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη

ΟΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗΣ καταγωγῆς Νεομάρτυρας Γεώργιος, ὁ ὁποῖος προηγεῖται χρονολογικά τοῦ Σερβικῆς καταγωγῆς ὁμωνύμου του Γεωργίου ἀπό τό Κράτοβο, γεννήθηκε στή Σόφια τό 1407.

Ἦταν ὁμορφος τόσο ἐξωτερικά, ὅσο καί ἐσωτερικά, στήν ψυχή του. Ὑπηρετοῦσε στόν Ὄθωμανικό Στρατό καί κάποτε βρέθηκε στήν Ἀνδριανούπολη τῆς Θράκης. Ἐκεῖ πῆγε σέ ἕνα τοξοποιό, γιά νά φτιάξει τά τόξα του. Κάποια στιγμή, ὁ Τοῦρκος ἄρχισε νά βλασφημεῖ τόν Χριστό. Ὁ Γεώργιος δέν ἄντεξε νά ἀκούει τίς βλασφημίες του καί ἀντέδρασε μέ θυμό καί θάρρος, ἀποκαλώντας προσβλητικά τόν Μωάμεθ σκύλο!

Ὅσοι εἶχαν συγκεντρωθεῖ ἐκεῖ, μόλις ἄκουσαν τά ὅσα ἔλεγε ὁ «γραμμάτων πεπειραμένος» νέος (καθώς αὐτός ὁ διάλογος διαδραματίστηκε στήν ἀγορά τῆς πόλεως), ὤρμησαν καί ἄρχισαν νά τόν κτυποῦν. Ὁ Γεώργιος ὁμως, ὄχι μόνο δέν τρομοκρατήθηκε, ἀλλά συνέχισε μέ περισσότερη δυνατή φωνή νά ὁμολογεῖ τόν Χριστό. Ἐνῶ οἱ βιαιοπραγίες συνεχίζονταν, ὁ Μάρτυρας μεταφέρθηκε δέσμιος μπροστά σέ κάποιον Δικαστή καί μέ ψιθυριστή φωνή ἔλεγε: «Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ, οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ Κυρίου». Καί ὁ Δικαστής, ἀφοῦ συζήτησε μαζί του καί γιά

πρώτη φορά ἔβλεπε τόση ἀφοσίωση καί πίστη ἀπό ἕναν ἄνθρωπο, τοῦ ζήτησε νά ἀλλαξοπιστήσῃ, νά πάρει πίσω ὅλα ὅσα εἶπε γιά τόν Προφήτη τους καί ἄν τό ἔκανε θά λάμβανε μεγάλη τιμή καί πολλά δῶρα ἀπό αὐτούς. Ἐκεῖνος ὁμως συνέχισε νά ὁμολογεῖ πίστη μόνο στόν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό, τόν Δημιουργό Θεό, ὁ ὁποῖος βασιλεύει αἰώνια.

Ὁ Δικαστής τοῦ εἶπε τότε, ὅτι τό πλῆθος ζητᾶ τήν τιμωρία του καί ὅτι ὁ ἴδιος δέν ἔχει τί νά τούς πεί, παρά νά ὑπακούσῃ στήν ἀπαίτησή τους νά τόν κάψουν ζωντανό. Τότε ὁ Γεώργιος χαμογελώντας τοῦ ἀπάντησε: «Τούτου μοι τοῦ ἀγαθοῦ εἰ πρόξενος γένοιο, ὁμολογήσω σοι χάριτας ὅσας!» («Ἄν μοῦ κάνεις αὐτό τό καλό, νά μέ φέρεις ἀντιμέτωπο μέ τό θάνατο πού θά μέ ἐνώσει μέ τόν Χριστό μου, θά σοῦ εἶμαι εὐγνώμων»). Ὁ Δικαστής μήν μπορώντας νά ἀντιδράσῃ καί νά στραφεῖ ἐναντίον τῶν ἀπαιτήσεων τόσο τῶν Ἱεροδιδασκάλων, ὅσο καί τοῦ ἀγριεμένου ὄχλου, ἔδωσε ἐντολή νά ὀδηγηθεῖ ὁ Γεώργιος στή φωτιά.

Μέσα, λοιπόν, ἀπό πολλά μαρτύρια καί βασανιστήρια, ὁ Γεώργιος παρέδωσε τήν μακαρία ψυχή του καί μαρτύρησε, τήν 26ῃ Μαρτίου τοῦ 1437, Μεγάλη Τρίτη, σέ ἡλικία 30 ἐτῶν. Ἡ μνήμη του τιμᾶται τήν 26ῃ Μαρτίου.

* Ἀποσπάσματα ἀπό τό βιβλίο τοῦ Ἀρχιμ. Θωμᾶ Ἀνδρέου, Ἱεροκλήρυκος Ἰ. Μ. Ἐλευθερουπόλεως: «Οἱ Νεομάρτυρες τῆς Βουλγαρίας», ἐκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 2012, σσ. 77-80).

Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ

Ἐπιμέλεια: Σταῦρος Τερζῆς

- Βενεδίκτου ἱερομονάχου Ἀγιορείτου: *συναξαριστής 19^{οῦ} καί 20^{οῦ} αἰῶνος*, ἐκδ. Συνοδία Σπυρίδωνος ἱερομονάχου. Ἱερά καλύβη «Ἁγ. Σπυρίδων Α΄», Νέα Σκῆτη, Ἁγιον Ὄρος 2013.
- Γιέφτιτς Ἀθανασίου (Ἐπισκόπου πρ. Ἑρζεγοβίνης): *Ἀπό τήν ἐλευθερία στήν ἀγάπη. Οἱ ὀμιλίες τῆς Ξάνθης*, ἐκδ. Δόμος, Ἀθήνα 2012.
- Δρεττάκη Μανόλη: *Ὡρα κρίσης γιά τήν Ἑλλάδα. Διαπιστώσεις καί προοπτικές*, ἐκδ. Ἐν πλῶ, Ἀθήνα 2012.
- Καρούσου Καλλινίκου (πρ. Μητρ. Πειραιῶς): *Μετάνοια καί ἐξομολόγηση*, ἐκδ. Ἁρχονταρίκι, Ἀθήνα 2012.
- Κένεθ Κλάους: *Θεοί, εἰδῶλα, Γκουρού. Ἀπό τή σκιά τῆς πλάνης στό φῶς τῆς Ὁρθοδοξίας*, ἐκδ. Ἐν πλῶ, Ἀθήνα 2011.
- Λέκκου Εὐάγ.: *Γνωριμία μέ τούς Ἁγίους τῆς Κρήτης*, ἐκδ. Σαῖτης, Ἀθήνα 2013.
- Μαντζανάρης Κωνσταντῖνος: *Στή χώρα τοῦ ὑπάρχειν*, ἐκδ. Ἁρμός, Ἀθήνα 2012.
- Μαντζαρίδη Γεωργίου: *Ἀλήθεια καί ζωή. Ἀπό τό δόγμα στό ἦθος*, ἐκδ. Ἰνδικτος, Ἀθήνα 2012.
- Μπότση Πέτρου: *Μάρτυρες τοῦ Βορρᾶ Β΄. Νεομάρτυρες, Ἱερομάρτυρες κι Ὁμολογητές τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα*, ἐκδ. Πέτρου Μπότση, Ἀθήνα 2011.
- Νιάρη Δημητρίου (πρωτοπρ.): *«Ὁρθοδοξία». Ὁ θησαυρός τῶν ἀγαθῶν*, Ἰδιωτική ἐκδοση, Ἀθήνα 2013.
- Παπαθανασίου Χρυσοστόμου (ἀρχιμ.): *Πνευματική ἀλιεῖα. Δοκίμια*, ἐκδ. Ἐπιστημονικές ἐκδόσεις Παρισιάνου, Ἀθήνα 2012.
- Συλλογικός τόμος (ἐπιμ. Μητρ. Σασίμων Γεννάδιος, ἀρχιμ. Εὐδόκιμος Καρακουλάκης): *Πατριαρχικός λόγος καί πολιτική 1991-2011*, Ἀθήνα 2011.
- Τζέρπου Δημητρίου (ιερέως): *Τό τελευταῖο Μυστήριο. Ἡ νεκρώσιμη ἀκολουθία καί ἡ καύση τῶν νεκρῶν*, ἐκδ. Οὐρανός, Ἀθήνα 2012.
- Χατζηαργυροῦ Ἀναστασίου: *Λεξικό τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἑρμηνευτικό-Ἑτυμολογικό*, ἐκδ. Ἁρμός, Ἀθήνα 2012.
- Χριστιανόπουλου Ντίνου: *Τό ἅγιο καί ἱερό Εὐαγγέλιο κατά τόν Ματθαῖο (μετάφραση)*, ἐκδ. Ἰανός, Θεσσαλονίκη 2012.

- Πρωτ. Δημητρίου Β. Τζέρπου: *Τό τελευταῖο Μυστήριο. Ἡ Νεκρώσιμη Ἀκολουθία καί ἡ καύση τῶν νεκρῶν*. Ἐκδόσεις Οὐρανός, Ἀθήνα, Δεκέμβριος 2012.

Πικρή συγκυρία ὁ τίτλος τοῦ τελευταίου βιβλίου καί ἡ ἐκδημία τοῦ παλαιοῦ συνάδελφου, διακεκριμένου πνευματικοῦ ἀνθρώπου καί δραστήριου κληρικοῦ. Πολύ ἐνδιαφέρον κείμενο, μέ θεολογική, νομική καί πρακτική γνώση καί δυναμισμό γραμμένο, θίγει ἕνα ζέον πρόβλημα τῆς σημερινῆς πραγματικότητας στήν Ἑλλάδα. Ἀναλύει τό πρόβλημα εὐθαρσῶς καί μέ εἰλικρίνεια σέ κάθε πτυχή του καί μέ τήν ἐπιδεξιότητα τοῦ κληρικοῦ πού ἔχει βιώσει τίς δυσκολίες, προβάλλει τό ἀναστάσιμο ἦθος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταφῆς τῶν νεκρῶν (τό ὁποῖο καί αὐτό σέ καιρούς ἐμπορευματοποίησης γίνεται θέμα ἐκμεταλλεύσεως) καί ἀναδεικνύει τό μεγαλεῖο τῆς Νεκρώσιμης Ἀκολουθίας, τό ὁποῖο ἀσφαλῶς ἐκφράζει ὅλη τήν πνευματική ὁμορφιά τῆς Ὁρθοδοξίας. Στίς σελίδες τοῦ βιβλίου περιλαμβάνονται ἐκτός ἀπό τό ἱστορικό τῆς νομικῆς καθιέρωσης τῆς καύσης τῶν νεκρῶν, ἡ στάση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος στό ζήτημα, ὑπογράμμιση ὅσων ἐκφράζει ἡ ὀρθόδοξη θεολογία γιά τήν ταφή τῶν νεκρῶν, ἀνάλυση τῆς Νεκρώσιμης Ἀκολουθίας, ἡ ὁποία παρατίθεται στό πρωτότυπο καί μεταφρασμένη ἀπό τόν ἴδιο, καθῶς καί εὐρύτατη καί μακροσκελής σχετική μέ τό θέμα βιβλιογραφία. Ἡ ἀναστάσιμη αἴσθηση πού ἀποπνέει τό κείμενο ἄς συνοδεύει τήν οἰκογένειά του.

- Otfried Hofius: *Ἡ Ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου. Συναγωγή καινοδιαθηκῶν μελετῶν*. Ἐπιμέλεια: Χρ. Καρακόλης, π. Ἰω. Σκιαδαρέσης, Μιχ. Χατζηγιάννης. Ἄρτος Ζωῆς 2012.

Εἶναι ἡ πρώτη φορά πού κυκλοφορεῖται στήν Ἑλλάδα τόμος μελετῶν ἑνός μή ἑλληνα καθηγητῆ τῆς θεολογίας καί μάλιστα τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὁ ὁποῖος, πρωτοπορώντας γιά τήν ἐποχή του, στράφηκε στήν ἱστορική καί φιλολογική ἐξερεύνηση τοῦ ὑποβάθρου τῶν παραδόσεων καί τῶν κειμένων τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὅπως παρατηροῦν οἱ ἐπιμελητές τῆς ἐκδόσεως καί μαθητές τοῦ Hofius. Ὁ ἴδιος, στόν πρόλογο τοῦ βιβλίου του αὐτοῦ, τονίζει τή σημασία πού ἔχει τό γεγονός ὅτι πρέπει ἐκεῖνος πού ἐρμηνεύει τά τέσσερα εὐαγγέλια καί τά ἄλλα καινοδιαθηκικά κείμενα νά λαμβάνει ὑπ' ὄψη του πῶς τά κείμενα αὐτά ἀσχολοῦνται μέ τήν ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ μέσῳ τοῦ Χριστοῦ, σύμφωνα μέ ὅσα παραδίδουν οἱ ἀπόστολοι. Μέ σεβασμό στήν Ὁρθόδοξη θεολογική παράδοση οἱ μελέτες του γιά διάφορες πτυχές τοῦ Κατά Ἰωάννην Εὐαγγελίου, τῆς Παύλειας γραμματείας, τῆς Ἀποκάλυψης τοῦ Ἰωάν-

νου, τῆς Θείας Λειτουργίας καί τῆς Ἐκκλησίας, τῆς Παλαιᾶς καί τῆς Καινῆς Διαθήκης, πολλές ἀπό τίς ὁποῖες προέρχονται ἀπό ὁμιλίες του στήν Ἑλλάδα ἀπό τό 1985 καί ἐντεῦθεν, κατατείνουν στήν κατανόηση τῶν κειμένων μέ «κλειδί» τή διδασκαλία περί τῆς θεότητας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

○ *Ἡ Σχολή τοῦ Αἰτωλικοῦ καί οἱ Λόγιοι τῶν Ἀγράφων στά χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας.* Πρακτικά Ἡμερίδας, Αἰτωλικό 26 Ἰουνίου 2010.

Ἄ πλούσιος σέ ἱστορικά στοιχεῖα τόμος περιλαμβάνει τίς ὁμιλίες διακεκριμένων ἐπιστημόνων ὁμιλητῶν (Οὐ. Λανάρα, Ἀθ. Παλιούρα, Φ. Παπασαλούρου, Ἰ. Καρυδά, Κ. Μαραγιάννη, Δ. Κ. Μαραγιάννη, Κ. Τσιώλη, Ἰ. Νερατζῆ, Μ. Μαμασοῦλα, Κλεομένη Κουτσούκη), οἱ ὁποῖοι προσπάθησαν νά ἀναδείξουν μιά ἄγνωστη ἐν πολλοῖς κληρονομιά, πού ἀναπτύχθηκε στίς Σχολές καί τίς Βιβλιοθήκες τῆς Εὐρυτανίας καί τῆς Αἰτωλοακαρνανίας δίπλα στά μοναστήρια καί τούς ταπεινούς ναούς στήν περίοδο ἀπό τά μέσα τοῦ 16^{ου} καί τίς ἀρχές τοῦ 17^{ου} ὡς τίς ἀρχές τοῦ 19^{ου} αἰ., μέ τήν ἐπίδραση ἰδίως τοῦ «Ἑλληνομουσείου Ἀγράφων», πνευματικοῦ κέντρου τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος γιά ἕνα τουλάχιστον αἰῶνα στά χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας, ὑπό τήν σκιά δύο μεγάλων πνευματικῶν μορφῶν, τοῦ φωτισμένου καί ἐνάρετου ἱδρυτῆ του Εὐγένιου Γιαννούλη τοῦ Αἰτωλοῦ (1957-1682), ὁ ὁποῖος κατατάχθηκε στό ὀρθόδοξο ἑορτολόγιο τό 1982, καί τοῦ Ἀναστασίου Γορδίου (1654-1729), ἑνός ἀπό τούς ἀρτιότερα μορφωμένους Δασκάλους τοῦ Γένους.

● Τόν Διάκονο κ. Κων. Κεσανίδη, γιό τοῦ Πρωτ. Σάββα Κεσανίδη, τῆς Ἰ. Μ. Ν. Κρήνης καί Καλαμαριάς καί ἀδελφό τοῦ Ἀρχιμ. Ρωμανοῦ Κεσανίδη, τῆς Ἰ. Μ. Λαγκαδά, χειροτόνησε σέ Πρεσβύτερο στίς 27.1.2013, στόν Ἰ. Ν. Παμ. Ταξιαρχῶν Βρυξελλῶν, ὁ Σεβ. Βελγίου κ. Παντελεήμων.

● Τούς τριάντα ἐκπαιδευτικούς, οἱ ὅποιοι διδάσκουν ἐθελοντικά στό Σχολεῖο Ἐνισχυτικῆς Διδασκαλίας πού λειτουργεῖ στό Πνευματικό Κέντρο τῆς Ἐνορίας Ἀγίων Θεοδώρων Λαμίας καί στό ὁποῖο παρακολουθοῦν 53 παιδιά, βράβευσε μέ τό μετάλλιο τῆς Ἰ. Μ. Φθιώτιδος κατά τή διάρκεια ἐκδηλώσεως γιά τούς Τρεῖς Ἱεράρχες ὁ Σεβ. κ. Νικόλαος γιά τήν προσφορά τους στίς οἰκογένειες πού δέν ἔχουν τή δυνατότητα νά στέλνουν τά παιδιά τους σέ φροντιστήρια.

● Στίς 30-31.1.2013 ἐορτάσθηκε πανηγυρικά στόν Ἰ. Ν. Ἀγ. Ἀναργύρων ἡ μνήμη τῶν Ἀγίων Ἰωάννου καί Κύρου Κ. Βερβένων στόν Δῆμο Β. Κυνουρίας προεξάρχοντος τοῦ Σεβ. Μαντινείας καί Κυνουρίας κ. Ἀλεξάνδρου. Οἱ Ἅγιοι αὐτοί, πού μαρτύρησαν τό 292 στήν Ἀλεξάνδρεια τῆς Αἰγύπτου, τιμῶνται μέ μικρό ἀλλά πολύ προσφιλή Ναό, πού βρῖσκεται στό ἐξοχικό Ἀμπουκύρ (σημαίνει Ἀββᾶς Κύρος), σημεῖο ἀναφορᾶς τῶν Ἀλεξανδρινῶν Ἑλλήνων.

● Μετά ἀπό ὀδύσσεια σαράντα ἐτῶν ἡ εἰκόνα τοῦ Ἀγ. Φωτίου, 19^{ου} αἰ., πού κλάπηκε ἀπό τόν Ἰ. Ναό του στήν κατεχόμενη Ἀγ. Τριάδα Καρπασίας κατά τήν περίοδο τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς, παίρνει τόν δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς στήν Κύπρο χάρις στίς ἐνέργειες τοῦ Συν. Γραφείου Μνημείων καί Τέχνης τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, προσφύγων ἀπό τήν Ἁγία Τριάδα καί ἄλλων, μετά τόν ἐντοπισμό της σέ οἶκο δημοπρασιῶν στό Ντύσελντορφ. Ἡ εἰκόνα θά φιλοξενηθεῖ στόν προσφυγικό ναό τῶν Τρ. Ἱεραρχῶν Λειβαδιῶν Λάρνακας, ὡς τήν ἀπελευθέρωση τοῦ κατεχόμενου.

● Μέ λαμπρότητα ἐορτάσθηκε τήν 1.2.2013 ἡ μνήμη τοῦ Ἀγ. Τρύφωνος στόν νεοανεγερθέντα Ἰ. Ναό του στήν Τρίπολη. Τό στάδιο τῶν ἐργασιῶν ἐπενδύσεως μέ πέτρα τοῦ Ναοῦ προχωρεῖ μέ γοργούς ρυθμούς καί ἄριστο ἀποτέλεσμα.

● Στίς 3.2.2013, ὁ Σεβ. Χαλκίδος κ. Χρυσόστομος στόν Ἰ. Ν. Ἀγ. Ἐλεούσης Χαλκίδος, στό τέλος τῆς Θ. Λειτουργίας, προεχείρησε σέ Πρωτοπρεσβύτερο τόν Προϊστάμενο τοῦ Ἰ. Ναοῦ π. Γεώργιο Μωραΐτη, μέλος τοῦ Μητρ. Συμβουλίου.

● Στίς 14.2. 2013, στή Νεανική Σύναξη τοῦ Ἰ. Ν. Κοιμ. Θεοτόκου Βούλας, ὁ συγγραφέας κ. Γ. Μαυρομάτης, ἀνέπτυξε τό θέμα «Ἡ ἠδονή καί ἡ ὀδύνη, κατά τόν Ἅγιο Μάξιμο τόν Ὁμολογητή».

● Ἡ Ε' Γεν. Ἱερ. Σύναξις τῆς Ἱ. Μ. Δημητριάδος τοῦ τρέχοντος ἔτους, πραγματοποιήθηκε στίς 11.2.2013 στό Σ. Κ. Θεσσαλίας, μέ θέμα τόν ποιητή τῆς Ὁρθόδοξης Θεολογίας Ἅγιο Γρηγόριο τόν Θεολόγο. Εἰσηγητές ἦσαν οἱ: Πρωτ. Σπ. Βασιλάκος, Κληρικός τῆς Ἱ. Μ. Θηβῶν καί Λεβαδείας, μέ θέμα: «*Βίος καί θεολογική προσφορά τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου*» καί ὁ Σεβ. Ἐδέσσης, κ. Ἰωήλ, μέ θέμα «*Ποιός εἶναι ὁ ἀληθινός θεολόγος; Τά κριτήρια τῆς Θεολογίας κατά τόν Ἅγιο Γρηγόριο*».

● Ἱερο Λείψανο τοῦ Ὁσίου Παρθενίου, Ἐπισκόπου Λαμφάκων, προστάτη τῶν καρκίνοπαθῶν, τίθεται γιά προσκύνηση καί θά μείνει μόνιμα στό ὁμώνυμο Ἱ. Παρεκκλήσιο τοῦ Ἱ. Ν. Ἀγ. Ἀποστόλων Βριλησίων.

● Στίς 8 καί 9.2.2013 οἱ νέοι τῆς ἐνορίας Ἱ. Ν. Ἀγ. Ἀναργύρων Καραβᾶ τῆς Ἱ. Μ. Πειραιῶς ἐόρτασαν τόν προστάτη τους Ἅγιο Μάρτυρα Ταρσίζιο, πού μάρτύρησε νέος στή Ρώμη διά λιθοβολισμοῦ περί τό 257 ὑπερασπιζόμενος τά Τίμια Δῶρα, τά ὁποῖα μετέφερε στους φυλακισμένους μελλοθάνατους Χριστιανούς.

● Ὁ περικαλλής ναός τῶν Ἁγίων Τριῶν Σπετσιωτῶν Νεομαρτύρων, ἡ μνήμη τῶν ὁποίων ἐορτάσθηκε καί ἐφέτος μέ λαμπρότητα στίς 2.2.2013, μέ τήν παρουσία τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Ἀλεξανδρουπόλεως κ. Ἀνθίμου καί Ζάμπιας κ. Ἰωακείμ, εἶναι ὁ μοναδικός στήν Ἑλλάδα πού ἔχει ἐξ ὀλοκλήρου ἀγιογραφηθεῖ μέ Ἁγίους Νεομάρτυρες ἀπό διάφορες περιοχές τῆς πατρίδας μας μέ τίς παραδοσιακές φορεσιές ὁ καθένας τοῦ τόπου καταγωγῆς του.

● Νέος Γενικός Ἀρχιερατικός Ἐπίτροπος στήν Ἱ. Ἀρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν ὀρίστηκε ὁ π. Συμεών Βολιώτης, πτυχιούχος Νομικῆς καί Θεολογίας. Χειροτονήθηκε διάκονος ἀπό τόν Σεβ. Καστορίας κ. Σεραφεῖμ στίς 30 καί πρεσβύτερος ἀπό τόν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπο κ. Ἱερώνυμο στίς 31.10.2011, καί ἔλαβε τό ὄφικιο τοῦ Ἀρχιμανδρίτη στίς 14.3.2012 στόν Ἱ. Ν. Ἀγ. Φανουρίου Ἰλίου, ὅπου ὑπηρετεῖ.

Ἐκδημίες

● Ἀρχιμ. Γερμανός Κομνηνός, στίς 28.1.2013. Γεννήθηκε στόν Ὀλβιον Ξάνθης τό 1932, ὑπηρέτησε ἐπί σαράντα δύο χρόνια ὡς Ἱεροκῆρυξ καί Πρωτοσύγκελλος στήν Ἱ. Μ. Πολυανῆς καί Κιλκισίου.

● Πρωτ. Ἰωάννης Μήτσου, στίς 28.1.2013. Ὑπῆρξε ἐπί εἰκοσιπέντε χρόνια ἐφημέριος τοῦ Ἱ. Ν. Ἀγ. Σοφίας Ψυχικοῦ. Ἐτάφη στήν ἰδιαιτέρα πατρίδα του, Παῦλο Βοιωτίας.

● Ἀρχιμ. Θεόφιλος Ζησόπουλος, στίς 29 καί κηδεύτηκε στίς 30.1.2013. Ὑπῆρξε ὁ ἰδρυτής καί πνευματικός πατέρας τῆς Ὁρθόδοξης Χριστιανικῆς καί Ἱεραποστολικῆς Ἀδελφότητος «Λυδία».

● Πρωτ. Νικόλαος Παπαδόπουλος, στίς 29.1.2013. Ὑπῆρξε ἐφημέριος καί ἱερ. Προϊστάμενος τοῦ Ἱ. Ν. Ἀγ. Φωτεινῆς Πατρῶν.

● *Πρωτ. Κωνσταντίνος Φιοράκης*. Γεννήθηκε στο Καβούσι Λασιθίου τό 1944 και άπεβίωσε στίς 29.1.2013. Άποφοίτησε άπό τή Ριζάρειο Έκκλησιαστική Σχολή και χειροτονήθηκε Διάκονος και Πρεσβύτερος άπό τόν Μητροπολίτη Έραπύτνης και Σητείας κυρό Φιλόθεο τό 1968. Υπηρέτησε άρχικά στήν πατρίδα του και κατόπιν έγγράφηκε στή Θεολογική Σχολή τοῦ ΕΚΠΑ ύπηρετώντας στόν 'Ι. Ν. Έσταυρωμένου Αιγάλεω. Έργάσθηκε στή Μ. Έκπαίδευση και ύπηρετησε σέ διάφορους 'Ι. Ναούς τής 'Ι. Μ. Άττικής και άπό τό 1986 στόν 'Ι. Ν. Άγίας Μαρίας Έκάλης, προσφέροντας τίς ύπηρεσίες του επί άρκετά χρόνια και στά γραφεία τής 'Ι. Μητροπόλεως. Μέ τήν πρεσβυτέρα του Χρυσάνθη απέκτησαν τρία παιδιά και μία θαυμάσια οικογένεια. Εϋγενής, άκαταπόνητος, έτοιμαζε τό ύποδειγματικό ένοριακό φυλλάδιο «Φῶς 'Ιλαρόν», τό όποιο παρακολουθούσαμε άπό χρόνια και άπολαμβάναμε τόν μεστό ποιμαντικό σύγχρονο λόγο του.

● *Έρεϋς Κωνσταντίνος Τσουρέλης*, στίς 13.2.2013, σέ ήλικία μόλις 39 έτών, γνωστός στήν Κομοτηνή και στήν ευρύτερη περιοχή για τό τεράστιο φιλανθρωπικό και κοινωνικό του έργο. Καταγόταν άπό τήν περιοχή τής Βοιωτίας. Ήταν άπόφοιτος τοῦ Έκκλ. Λυκείου Κορίνθου και τής Θεολογικής Σχολής τοῦ Α.Π.Θ.

● *Έμμανουήλ Χατζημάρκος*. Άπό τούς σημαντικότερους ήεροφάλτες τής έποχής μας, γεννήθηκε στόν Βόλο τό 1927 και άπεβίωσε στίς 24.2.2013. Μαθήτευσε κοντά στόν πατέρα του Κωνσταντίνο και στους Πρωτοφάλτες Χρ. Πάντα, Κ. Πρίγγο, Θ. Γεωργιάδη και Θ. Χατζηθεοδώρου τόν Φωκαέα και στό Έλληνικό Ώδειο Άθηνών. Έψαλε σέ όλη σχεδόν τήν Έλλάδα. Έξέδωσε πέντε τόμους μέ τόν γενικό τίτλο: «Μελωδική Άνθοδέσμη», πολλούς δίσκους, κασσέτες και CD μέ βυζαντινούς έκκλησιαστικούς ύμνους, τό όρατόριο «'Ιησοϋς Χριστός» κ.ά. Δημοσίευσε πολλά άρθρα και μελέτες. Υπήρξε έξέχουσα μουσική φυσιογνωμία μέ πολυσχιδή προσφορά στήν λειτουργική μας μουσική. Η μοναδικότητα τής μελωδικής του φωνής δέσποσε επί δεκαετίες και έγινε πρότυπο μίμησης έπηρεάζοντας τούς νέους φάλτες.

● *Πρωτ. Δημήτριος Τζέρπος*. Γεννήθηκε τό 1946 στα Κούρεντα Ζίτσας 'Ιωαννίνων και άπεβίωσε στίς 25.2.2013. Άριστοϋχος άπόφοιτος τοῦ 'Ιεροδιδασκαλείου Βελλᾶς και τής Θεολογικής Σχολής τοῦ ΕΚΠΑ. Μετεκπαιδεύτηκε στή Γερμανία και τήν Γαλλία. Διάκονος χειροτονήθηκε τό 1978 και Πρεσβύτερος τό 1980. Άπό τότε ύπηρετησε στόν 'Ι. Ν. Άγίας Φιλοθέης ώς τόν θάνατό του. Άπό τό 2002 ύπηρετοϋσε ώς καθηγητής στό Τμήμα Θεολογίας τής Θεολογικής Σχολής ΕΚΠΑ, όπου δίδαξε τό μάθημα τής Λειτουργικής. Μέλος τής Διεθνούς Ένωσης Λειτουργιολόγων, συμμετείχε σέ πολλά συνέδρια, συνέγραψε, μετέφρασε και έπιμελήθηκε πολλά βιβλία και χρημάτισε πρῶτος γραμματεϋς και επί πολλά χρόνια σταθερό μέλος τής Σ.Ε. Λειτουργικής Άναγεννήσεως. Για τήν προσφορά του στό έργο τής Έκκλησίας τής Έλλάδος τό 2006 τιμήθηκε άπό τήν 'Ιερά Σύνοδο μέ τόν χρυσό σταυρό τοῦ Άποστόλου Παύλου, ένῶ λίγες μόλις μέρες πρίν τήν έκδημία του τοῦ άπονεμήθηκε για τήν έν γενεί προσφορά του τό μετάλλιο α' Τάξεως τοῦ Άγ. Διονυσίου τοῦ Άεροπαγίτου άπό τήν 'Ι. Αρχιεπισκοπή Άθηνών. Μέ τήν έπίσης θεολόγο Πολυτίμη Κάτσι-κα δημιούργησαν ύποδειγματική οικογένεια μέ πέντε παιδιά.

Επιμέλεια: Πρωτ. Γεωργίου Βαμβακίδη,
Γενικού Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου Ἱ. Μ. Ζιχνῶν καί Νευροκοπίου,
Ἐκπροσώπου Τύπου Ι.Σ.Κ.Ε.

Ἀπό τήν παροῦσα στήλη τοῦ «Ἐφημερίου» θά θέλαμε νά ἐνημερώσουμε τοὺς ἀγαπητοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφούς μας συμπρεσβυτέρους γιά τήν πορεία τῶν Ἐφ' ἄπαξ βοηθημάτων πού μᾶς χορηγεῖ ὁ ἀσφαλιστικός μας φορέας δηλαδή τό Τ.Π.Ο.Ε.Κ.Ε.

Σύμφωνα μέ τόν νέο Νόμο 4093/12-11-2012 Ἀριθμός ΦΕΚ 222 τ. Α' πού ψηφίστηκε δυστυχῶς ἀπό τήν Βουλή τῶν Ἑλλήνων, τά Ἐφ' ἄπαξ βοηθήματα καί τῶν Κληρικών, ὅπως ἄλλωστε καί ὄλων τῶν Δημοσίων Ὑπαλλήλων τοῦ Κράτους, μειώθηκαν καί χορηγοῦνται κατά 36,94 % λιγότερο ἀπό ὅ,τι χορηγοῦνταν ὡς πρὶν ἀπό τήν ψήφιση τοῦ ὄνω Νόμου.

Οἱ μειώσεις γιά τά Ἐφ' ἄπαξ ἰσχύουν γιά ὅλους τοὺς ἀσφαλισμένους Κληρικούς ἀπό τώρα καί στό ἐξῆς, καθὼς ἐπίσης καί γιά ὅσους ἔχουν ὑποβάλει αἴτηση γιά Ἐφ' ἄπαξ εἴτε λόγω συνταξιοδότησεως εἴτε βάσει τοῦ Ν. 3232/2004 ἀπό τόν Αὐγουστο τοῦ παρελθόντος ἔτους 2010.

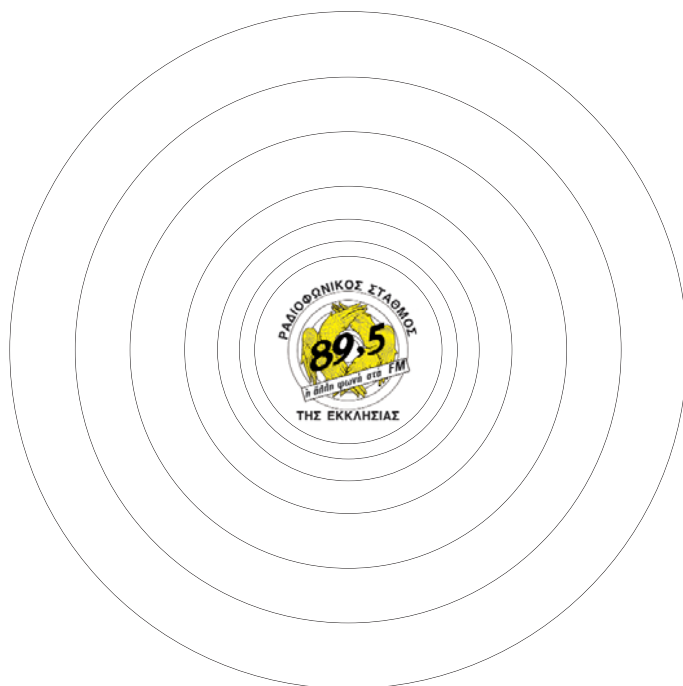
Σύμφωνα μέ τήν ἐπίσημη ἐνημέρωση τῆς Διευθύντριας τοῦ Τ.Π.Ο.Ε.Κ.Ε. κ. Ἀγγελίδου καταβάλεται κάθε δυνατή προσπάθεια ἔτσι ὥστε ἡ χρονοβόρα καθυστέρηση στήν καταβολή τῶν Ἐφ' ἄπαξ, πού σήμερα εἶναι περίπου στόν ἕνα χρόνο, ἐνῶ ἐξετάζονται ἀκόμα αἰτήσεις τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 2012, νά μειωθεῖ, εἰ δυνατόν, στό τρίμηνο.

Ἐπίσης θά θέλαμε νά ἐνημερώσουμε τοὺς ἀγαπητοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφούς μας, ἐπειδή ἐπικρατεῖ μία σύγχυση μέ τήν καταβολή τῶν Ἐφ' ἄπαξ βοηθημάτων βάσει τοῦ Ν. 3232/2004 ὅτι, σύμφωνα μέ τόν ὄνω Νόμο, ὅσοι Κληρικοί λάβουν προκαταβολικά τό Ἐφ' ἄπαξ βοήθημα καί συνεχίζουν κανονικά τήν ἐνεργή Ἐφημεριακή ὑπηρεσία δέν διακαιοῦνται ἄλλο Ἐφ' ἄπαξ.

Ὅσοι συνταξιοδοτοῦνται ἀλλά ἔχουν ἤδη λάβει τό Ἐφ' ἄπαξ μετά ἀπό τήν συνταξιοδότησή τους καί ὅταν κοινοποιηθεῖ ἡ Πράξη συνταξιοδότησεως των πρὸς τό Τ.Π.Ο.Ε.Κ.Ε., λαμβάνουν γιά τό χρόνο ὑπηρεσίας τους ἀπό τήν ἡμέρα καταβολῆς τοῦ Ἐφ' ἄπαξ πού ἔχουν λάβει βάσει τοῦ Ν. 3232/2004 μέχρι τήν ἡμέρα τῆς συνταξιοδότησεώς των ἐπιστροφῆς ἀσφαλιστικῶν καί μόνο κρατήσεων.

Είδοποίηση για τούς παραλήπτες τοῦ περιοδικοῦ «Ἐφημέριος»

Ἐνημερώνουμε τούς κληρικούς ἀναγνώστες τοῦ «Ἐφημερίου» ὅτι λόγω τοῦ τριπλασιασμοῦ τῆς ἀξίας τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν καί τῆς εὐρύτερης δυσμενοῦς οικονομικῆς καταστάσεως, τὰ Ἐκκλησιαστικά Περιοδικά ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ καί ΕΚΚΛΗΣΙΑ, μέ ἀπόφαση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, πρὸς τό παρόν δέν θά ἀποστέλλονται μέ τὰ Ἑλληνικά Ταχυδρομεῖα στήν διεύθυνσή σας, ἀλλά στίς κατά τόπους Ἱερές Μητροπόλεις, προκειμένου νά διανέμονται κατά τίς Ἱερατικές Συνάξεις στούς δικαιούχους Ἐφημερίου.

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Ταχ. Γραφείο
Κ.Ε.Μ.Π. ΚΡ
Αριθμός Άδειας
10

ΕΝΤΥΠΟ ΚΛΕΙΣΤΟ ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ 1856/2004 Κ.Ε.Μ.Π. ΚΡ
ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΛΤΑ 01 2355

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.)
Ίω. Γενναδίου 14 115-21 Άθήναι
Τηλ. 210-72.72.253. Fax: 210-72.72.251
ISSN 1105-7203